

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ КИЇВСЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
КАФЕДРА ТЮРКСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ**

**Кваліфікаційна робота магістра з тюркської філології
на тему: «ФУНКЦІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ГРАМАТИЧНИХ
ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТУРЕЦЬКИХ ХУДОЖНІХ
ТЕКСТІВ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ»**

студентки групи МПтур 54-19
факультету *сходознавства*
освітньо-професійної програми *Галузевий
переклад: турецька мова, англійська мова*
рівня вищої освіти другий (магістерський)
ступеня вищої освіти магістр
за спеціальністю *035 Філологія*
за спеціалізацією *035.068 Східні мови
та літератури (переклад включно), перша*
– *турецька*

Допущено до захисту
«___» _____ року

Науковий керівник:
кандидат філологічних наук,
старший викладач Тімкова Т.М.

Завідувач кафедри

(підпис)

(ПІБ)

Національна шкала _____
Кількість балів _____
Оцінка ЄКТС _____

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ І ЗАРУБІЖНОМУ МОВОЗНАВСТВІ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЇЇ ВИДІВ	
1.1. Поняття адекватності та еквівалентності перекладу.....	6
1.2. Труднощі перекладу художнього тексту.....	15
1.3. “Трансформація”, як лінгвістична категорія у перекладознавстві.....	20
1.4. Перекладацькі трансформації, як частина функціонального способу перекладу.....	23
1.5. Класифікація видів перекладацьких трансформацій.....	26
1.6. Граматичні трансформації.....	34
Висновок до розділу 1.....	38
РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ХУДОЖНЬОГО ТУРЕЦЬКОГО ТЕКСТУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ	
2.1. Синтаксичне уподібнення (дослівний переклад).....	41
2.2. Опущення.....	44
2.3. Членування речень.....	45
2.4. Об’єднання речень.....	52
2.5. Перестановка.....	54
Висновок до розділу 2.....	55
ВИСНОВОК.....	56
ÖZET.....	58
СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ.....	60

ВСТУП

Основне завдання перекладача – досягнення адекватності перекладу тексту оригіналу. Адекватний переклад має досить точно передавати суть оригіналу та відповідати нормам мови, на яку перекладається даний текст. Для виконання цих двох вимог часто недостатньо просто передати всі мовні форми оригіналу аналогами з мови перекладу, оскільки частіше за все, таких повних аналогів не існує.

Таким чином, основним завданням перекладача на шляху досягнення адекватності перекладу стає ефективне використання перекладацьких трансформацій, за допомогою яких досягається точність передачі інформації, що міститься в тексті оригіналу.

Художній твір був і залишається способом відображення дійсності, епохи, життя того чи іншого народу, його укладу, традицій.

Переклад художньої літератури є дуже складною задачею для перекладача. Перекладачу доводиться не лише відтворювати текст іншою мовою, а й створювати його заново. Проте перекладач не має копіювати кожен деталь, якщо це суперечить стилістичним нормам мови на яку робиться переклад. Тому для художнього перекладу, мета якого, в першу чергу, естетичний вплив на читача, типові відхилення від максимально можливої смислової точності з метою забезпечення більшої художності тексту перекладу. Повні відповідності граматичних норм турецької та українських мов зустрічаються дуже рідко.

Перекладацькі трансформації досліджувалися багатьма лінгвістами, фахівцями з теорії та практики перекладу. Тому перед нами стоїть завдання, в першу чергу, узагальнити наявну інформацію про перекладацькі трансформації і виявити ступінь дослідженості цього явища в сучасному перекладознавстві.

Актуальність нашого дослідження обумовлена всебічним дослідженням перекладацьких трансформацій, як способу досягнення

адекватності перекладу, їх класифікація та особливості їх застосування на практиці, що є важливими завданнями сучасного перекладознавства.

Мета роботи – розглянути різні види граматичних перекладацьких трансформацій, як засоби досягнення адекватності перекладу.

Дана мета зумовлює постановку таких завдань:

- проаналізувати поняття “трансформація” у перекладознавстві та лінгвістиці в цілому;
- розглянути найбільш значущі класифікації перекладацьких трансформацій, розроблених вітчизняними та зарубіжними вченими;
- охарактеризувати основні види граматичних перекладацьких трансформацій;
- проілюструвати на прикладах використання різних видів граматичних перекладацьких трансформацій з метою адекватної передачі змісту оригінального тексту.

Об’єктом дослідження виступають прийоми перекладу, об’єднані поняттям граматичних перекладацьких трансформацій.

Предметом дослідження в даній роботі є функціональні особливості граматичних трансформацій при перекладі турецьких художніх текстів на українську мову.

Методи. Для розв’язання поставленої мети й скорельованих із нею завдань у роботі застосовано: *метод суцільної вибірки* для забезпечення відбору прикладів застосування граматичних трансформацій у турецькому художньому тексті; *порівняльний аналіз* – допоміг виявити граматичні одиниці тексту оригіналу та тексту перекладу та осмислити перетворення, що були виконані перекладачем у процесі перекладу; *зіставний метод* – забезпечив дослідження структури мови в її подібностях і відмінностях на граматичному рівні; *трансформаційний аналіз* – допоміг визначити подібності та відмінності між мовними об’єктами шляхом їх трансформації;

дискурсивний аналіз – забезпечив аналіз письмових текстів, що включав в себе вивчення зв'язку між реченнями.

Наукова новизна – полягає у дослідженні використання саме граматичних трансформацій при перекладі художніх текстів та набутті подальшого розвитку трактування поняття “граматичні трансформації”.

Практичне значення нашої роботи – полягає у можливості використання результатів дослідження при укладанні посібників із теорії і практики перекладу з турецької мови на українську, з практичного курсу перекладу, з усного двустороннього перекладу для студентів-тюркологів.

Матеріалом для нашого дослідження слугували 85 граматичних трансформацій відібраних з роману Орхана Памука “Мене називають Червоний” та його переклад на українську мову у виконанні Олеся Кульчинського.

Апробація результатів дослідження. Результати дослідження викладені у роботі були представлені на міжнародній студентській науково-практичній конференції, “Ad orbem per linguas. До світу через мови”. Матеріали Міжнародної студентської науково-практичної конференції “Світ як інтертекст”, 17-18 червня 2020 року. Київ: Видавничий центр КНЛУ, 2020. 632 с., на с. 122-124 Синюк А.А.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНА БАЗА ДОСЛІДЖЕННЯ ПОНЯТТЯ ПЕРЕКЛАДАЦЬКОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ У СУЧАСНОМУ УКРАЇНСЬКОМУ І ЗАРУБІЖНОМУ МОВОЗНАВСТВІ ТА КЛАСИФІКАЦІЯ ЇЇ ВИДІВ

1.1. Поняття адекватності та еквівалентності перекладу

Вивченню проблематики визначення поняття адекватності та еквівалентності перекладу присвячено чимало праць і досліджень. Але, незважаючи на значне число робіт щодо цього питання, дослідники так і не сформулювали єдине чітке визначення цих понять.

Згідно думки Л.К. Латишева, термін “адекватність” – одне з основних понять, що використовується в перекладі, і ґрунтується на оцінці перекладу як повноцінного семантичного аналога щодо оригінального тексту. Адекватність – це виключно перекладацький термін, і в загальних наукових термінологічних системах він не є терміном і використовується нетермінологічно [17].

Як припускає Н.К. Гарбовський, концепція адекватності прийшла до теорії перекладу згідно з теорією пізнання, де термін “адекватний” означає правильне відтворення в ідеях, концепціях і судженнях об'єктивних зв'язків і відносин дійсності [10].

В.В. Сдобніков стверджує, що в рамках спрямування загальної теорії комунікації виділяється так звана функціонально-комунікативна адекватність перекладу, яка передбачає максимальну реконструкцію домінуючої функції тексту, формується на основі комунікативного наміру відправника і спрямована на забезпечення певного комунікативного ефекту з боку одержувача повідомлення.

У зв'язку з цим адекватним перекладом можна вважати переклад, у якому функціональна домінанта оригінального повідомлення відтворюється відповідно до комунікативних намірів відправника оригінального повідомлення [26].

Розрізнення типів адекватності вводить переклад в коло основних складових комунікативного акту. Поняття адекватності тут повністю вбирає в себе всі типи відповідності між текстом оригіналу і текстом перекладу. У цьому випадку поняття еквівалентності виявляється зайвим.

Однак такий функціональний підхід не передбачає розгляду операцій щодо найбільш повного переосмислення всієї системи значень, що містяться в оригінальному тексті. Оскільки комунікативний акт включає не тільки учасників комунікації, а й саме повідомлення, систему смислів в словесному образі, погляд на переклад, при якому максимальний збіг між змістом оригіналу та перекладом вважається очевидним, видається не менш правильним. У цьому випадку, на думку В.Н. Комісарова, лише еквівалентний переклад може бути визнаний правильним [15].

Щодо концепції адекватності, теорія Т. Сейворі представляє особливий інтерес. Він висуває свою концепцію теорії перекладу, яку він називає “описовою”. Ця концепція принципово орієнтована виключно на результат перекладу. Відправною точкою аналізу є функціонування тексту перекладу в системі текстів мовою перекладу.

Переклад, згідно з визначенням цього вченого, є спілкуванням за допомогою перекладених повідомлень у певних культурних та мовних межах. Текст розглядається з двох позицій: з одного боку, він повинен відповідати мовним нормам і традиціям мови перекладу, вписуватися в літературну систему мови перекладу, з іншого боку, перекладений текст повинен відповідати настільки повно, наскільки можливо, оригіналу, щоб вважатись адекватним перекладом.

Дослідник пропонує розуміти адекватність як найбільш точну відповідність оригіналу. При цьому необхідно враховувати обов'язкові розбіжності, спричинені необхідними відмінностями між цільовою мовою та мовою джерела.

У процесі аналізу необхідно спочатку встановити потенційно досяжну адекватність перекладу конкретного тексту, а потім визначити реальну

еквівалентність, тобто ступінь відхилення від теоретично можливої адекватності. Тільки довільні рішення перекладача слід розглядати як відхилення від неї, оскільки неможливо уникнути обов'язкових відхилень, пов'язаних з об'єктивно існуючими відмінностями в мовних системах. Відповідно до цієї теорії перекладений текст завжди є компромісом між прагненням прийнятності та адекватності [33].

Отже, всі дослідники по-різному інтерпретують поняття адекватності, одночасно дотримуючись позиції, згідно з якою визначальною рисою є збереження змісту оригінального тексту, в якому пріоритет надається передачі мети спілкування. Також вчені, що займаються питаннями адекватності, розрізняють різні її типи, згідно з якими можна оцінити адекватність передачі змісту та форми оригіналу.

Для вивчення теми нашої роботи найбільш прийнятною є теорія функціонально-прагматичної адекватності, розроблена Ю.В. Ванніковим. В основному, він базується на точному відображенні змісту вихідного тексту відповідно до його характеристик та узгодженості з функціональними та стилістичними нормами мови перекладу.

Відповідно до цієї теорії адекватність поділяється на чотири типи і обґрунтовується специфікою сприйняття тексту його реципієнтом:

1. *Інформаційна адекватність* – здатність оригінального і перекладного тексту відображати дійсність і повідомляти читачам певну інформацію;
2. *оціночна адекватність* – впливає на систему поглядів і світогляд читача;
3. *наказова адекватність* – впливає на поведінку читача;
4. *систематизуюча адекватність* – організовує знання читача в певну систему [5].

Перейдемо до розгляду поняття еквівалентності. Термін “еквівалентність” відображає семантичну близькість оригіналу з його перекладом і був введений з огляду на той факт, що неможливо досягти рівня

повної подібності між ними. Поява такої концепції як еквівалент досі викликає суперечки.

Наприклад, Дж. Бреус передбачає, що даний термін був узятий з математики і позначає однозначну відповідність між елементами двох множин [30].

Т. Сейворі вважає, що термін взятий з логіки, так як логіка є необхідною теоретичною передумовою для двомовного перекладу [33].

В. Н. Комісаров пропонує розуміти еквівалентність як максимально можливу лінгвістичну близькість тексту перекладу до тексту оригіналу [15].

В.В. Сдобнікова зазначає, що формальна еквівалентність орієнтована на оригінал і досягається обов'язковим збереженням частини мови під час перекладу, відсутністю артикуляції або перестановки вихідних членів речення, збереженням пунктуації, розбиттям абзаців, застосуванням принципу узгодженості (тобто переклад певного слова – це завжди одна й та ж відповідність). Усі ідіоми копіюються, будь-які відхилення від оригінального тексту пояснюються в примітках [26].

Варто відзначити думку Ю. Найди, який пропонує свою типологію еквівалентності [32]:

1. *Формальна еквівалентність*, орієнтована насамперед на структуру вихідного тексту та найбільш точне відтворення змістовного плану. У зв'язку з цим переклади цього типу часто рясніють посиланнями, за допомогою яких досягається максимальне наближення до структури оригінального тексту.

2. *Динамічна еквівалентність*, заснована на принципі еквівалентного ефекту. Структура відходить на другий план. Головне – зберегти зв'язок між рецептором та вихідним текстом, ідентичним відношенню між рецептором та текстом перекладу.

В. Колер розробив теорію Ю. Найди у своїх дослідженнях. На основі цих матеріалів дослідник виділяє п'ять типів еквівалентності:

1. *Денотативна еквівалентність*, пов'язана з еквівалентністю екстралінгвістичного змісту тексту;

2. *конотативна еквівалентність*, або «стилістична», пов'язана з вибором лексичних одиниць. Зокрема, це стосується вибору між словами із синонімічним лексичним значенням;

3. *текстова та нормативна еквівалентність*, відповідає за відповідність нормам стосовно певного типу тексту, оскільки тексти різних типів мають свої особливості перекладу;

4. *прагматична (комунікативна) еквівалентність*, орієнтована на рецептор повідомлення та вплив тексту на нього;

5. *формальна еквівалентність*, пов'язана із збереженням таких формальних рис оригіналу, як каламбури, авторський дизайн мови персонажів [31]. Ця теорія видається нам найбільш підходящою для вивчення результату перекладу, оскільки досліджує її з різних сторін та демонструє її багатогранність.

У сучасному перекладознавстві процес перекладацького аналізу має три етапи: сприйняття і розуміння тексту оригіналу, переклад, редагування і аналіз результатів перекладу.

Особливо підкреслюється важливість першого етапу. Розуміння тексту поділяється на два глобальних рівня: рівень значення і рівень сенсу.

Під розумінням значення мається на увазі поверхове розуміння на рівні мовного змісту. Розуміння на рівні сенсу є основою всіх видів перекладацької діяльності.

Для того, щоб текст перекладу мав такий же комунікативний ефект, як і оригінальний текст, перекладач повинен розуміти його більш глибоко, ніж, наприклад, звичайний читач. Для цього і існує перекладацький аналіз тексту. Саме він є чинником успішного розуміння тексту на рівні сенсу, отже і умовою виконання адекватного перекладу.

“Багато видатних лінгвістів, такі як В.Н. Комісаров, Л.К. Латишев, Дж. Бреус відзначають велику роль, яку перекладацький аналіз грає в створенні якісного перекладу” [30].

Перекладацький аналіз тексту складається з декількох аспектів, виконання яких необхідне для того, щоб переклад тексту був адекватним.

“Першим аспектом є стилістичні характеристики тексту. Специфіка тексту, як об’єкта перекладу, безпосередньо залежить від його комунікативного завдання, функцій, змісту, структури, суті тексту, тому всі ці фактори повинні бути виявлені заздалегідь. Вони визначають приналежність тексту до того чи іншого жанру і стилю. Саме знання жанрово-стилістичної специфіки тексту допомагає перекладачеві домогтися ідентичності впливу на читача текстів перекладу та оригіналу” [9].

У зв’язку з жанрово-стилістичними особливостями тексту виділяють функціональні стилі, тобто тексти класифікують в залежності від їх комунікативного завдання, мовної функції.

У будь-якому тексті реалізуються кілька функцій, найчастіше одна або дві з них є основними. Вважається, що стилістично нейтральних текстів не існує, так як немає текстів функціонально-нейтральних. Визначення функціонального стилю допомагає визначити домінуючу функцію тексту, а значить і його комунікативне завдання. У свою чергу забезпечення цього завдання в тексті перекладу і є головним критерієм оцінки якості перекладу.

На цьому етапі визначається і жанрова приналежність. Соціолінгвістичне поняття жанру набагато ширше, ніж літературознавче. Сюди входить аналіз не тільки художніх текстів, а й аналіз всього спектру нелітературних текстів. Поняття функціонального стилю і жанру нерозривно пов’язані. Жанр не існує поза інформаційного поля функціонального стилю.

“Наступний аспект перекладацького аналізу тексту – це інформативність тексту. Вся інформація, за класифікацією Алексеевої І.С., ділиться на когнітивну, емоційну та естетичну, в деяких текстах все ці типи можуть бути змішані” [1].

Третій аспект – експресивність тексту. Вона так само поділяється на два види: внутрішню і зовнішню, де перша створюється за рахунок вживання

засобів вираження мови, стилістичних прийомів, а друга реалізується тільки в контексті, при цьому не містить певних формальних ознак.

Четвертий аспект – прагматика відправника і адресата. Перекладачеві завжди необхідно враховувати, що прагматичний і стилістичний аспект нерозривно пов'язані. Розуміння тексту неможливо без розуміння авторського задуму, так само, виконання комунікативного завдання неможливо без орієнтування на адресата. Вчені-лінгвісти класифікують типи адресатів за ознакою абстрактності або конкретності, професійності чи непрофесійності. Іноді велике значення має віковий показник або навіть соціальний статус адресата.

Останнім же аспектом, але не менш важливим, є збір зовнішніх відомостей про текст, а також культурний компонент.

Зовнішні відомості багато в чому визначають стратегію перекладу. Тут важлива така інформація, як час створення, автор, звідки взято текст. У свою чергу, без культурного компонента вкрай рідко можливо добитися адекватного перекладу. Його обов'язково враховують при перекладі. Іноді перекладачам доводиться вносити досить багато змін для того, щоб адаптувати текст оригіналу під іншу культуру і досягти того ж комунікаційного ефекту.

Як видно з перерахованих вище аспектів, а саме, стилістичної характеристики, емотивності, експресивності, культурного компоненту, перекладацький аналіз тексту зачіпає багато важливих елементів на шляху до повного розуміння змісту тексту. Він допомагає зрозуміти структуру тексту, його побудову, стилістичні особливості мови автора і багато іншого. Всі аспекти взаємопов'язані і взаємозумовлені. На практиці перекладацький аналіз тексту можна починати з будь-якого аспекту.

У ході дослідження ми дійшли висновку, що дослідники та вчені пропонують різні інтерпретації взаємозв'язку між поняттями адекватності та еквівалентності перекладу, виділяють лише один із двох термінів, концентруючись на ньому як на головному понятті для оцінки перекладу.

Незважаючи на це, поняття адекватності та еквівалентності взаємопов'язані та взаємозалежні.

Поняття еквівалентності визначає єдність та подібність джерела та остаточного тексту, тоді як поняття адекватності допомагає встановити якість рішення перекладача стосовно оригіналу. Зміни, що впливають на адекватність тексту, впливають на еквівалентність перекладу так само, як недотримання еквівалентності впливає на адекватність перекладу.

Одним із ключових методів оцінки перекладу є порівняльний аналіз перекладеного тексту та текстів мовою оригіналу. Як засіб перевірки якості подібності перекладу оригіналу для його позитивної чи негативної оцінки вони передбачають наявність цілісної системи критеріїв оцінки.

Немає універсальної відповіді на питання, яка оцінка правильності перекладу і що саме є предметом оціночної діяльності при перекладі. Однак саме результат перекладу буде оцінено та охарактеризовано як переклад адекватний чи неадекватний, еквівалентний чи нееквівалентний. Таким чином, об'єктом як адекватності, так і еквівалентності є саме результат перекладу, який можна назвати природним, завдяки тому, що оцінюється саме результат, а не оригінальний текст.

Оскільки адекватність перекладу визначається відповідністю перекладу комунікативному задуму відправника, і цей намір реалізується в оригінальному тексті в цілому, поняття адекватності може бути використано лише стосовно тексту перекладу як такого.

Відносини еквівалентності встановлюються між усіма частинами текстів оригіналу та перекладу, однак на різних рівнях, тобто категорія еквівалентності відноситься до окремих сегментів тексту, а не до тексту в цілому.

В.В. Сдобніков пропонує чотири типи відносин адекватності та еквівалентності, найбільш типові для кожного виду перекладу, які виділяються як в рамках жанрово-стилістичної класифікації, так і в психолінгвістичній класифікації. Водночас еквівалентність може бути

представлена по-різному, тобто мовна близькість оригіналів та текстів перекладів може бути різною, залежно від ситуації. На думку автора концепції, не потрібно говорити про ступінь адекватності: переклад або адекватний, або неадекватний [26].

Переклад може бути адекватним загалом, але в той же час еквівалентним на рівні окремих сегментів. Також В.В. Сдобніков вважає, що переклад може бути адекватним, але не рівнозначним на рівні окремих сегментів тексту. Мовна близькість між джерелами та текстами перекладів є мінімальною. Подібний випадок характерний для художнього перекладу, особливо для перекладу поезії, оскільки при художньому перекладі адекватність неможлива без забезпечення певного художньо-естетичного впливу на читача. Надання такого впливу у багатьох випадках передбачає відмову від суто мовної близькості перекладу до оригіналу.

Переклад може бути еквівалентним, але не бути адекватним. Це той випадок, коли перекладач, прагнучи до точності перекладу, може втратити значення перекладеного тексту. Це може статися як при перекладі художніх текстів, так і при перекладі спеціальних текстів.

Переклад може бути нееквівалентним та неадекватним. Найчастіше це зустрічається у спеціальних видах перекладу, наприклад, у науково-технічному. Це той випадок, коли перекладач через свою мовну некомпетентність або недостатнє знання предмета мови робить неточності, спотворення змісту, за допомогою яких інформація передається у зміненому вигляді.

Однак, незважаючи на деякі відмінності в судженнях, більшість дослідників сходяться на думці, що обидва терміни – еквівалентність та адекватність, відображають одну з головних особливостей перекладу, а саме, нерозривний і тісний зв'язок з оригіналом. Для їх існування в рамках однієї теорії необхідно чітко окреслити їх концептуальні області.

Таким чином, незважаючи на активний інтерес з боку мовознавців, поняття адекватності та еквівалентності перекладу досі не є чітко визначеним у сучасних лінгвістичних дослідженнях.

Поняття еквівалентності найчастіше визначається як семантична спільність вихідного та кінцевого текстів, тобто вона орієнтована на результат, тоді як адекватність розглядається як якість рішення перекладу як процесу.

Адекватність також забезпечує повноту міжмовної комунікації в конкретних умовах, тоді як еквівалентність має загальний характер, тут мається на увазі вимога максимальної відповідності тексту мовою оригіналу та його перекладу.

Отже, переклад іноземних текстів – це один з різновидів міжкультурної комунікації, це комплексний та складний процес, труднощі якого зумовлені специфікою мов та культур різних народів. Адекватність перекладу – це функціональна відповідність перекладу крізь його еквівалентність. Досягнення максимальної адекватності є головною метою перекладацького процесу.

1.2. Труднощі перекладу художнього тексту

Проблеми перекладу літературних текстів досліджує спеціальна лінгвістична наука – теорія художнього перекладу.

У сучасній теорії художнього перекладу є три основні тенденції:

- 1) основна орієнтація перенесена з оригіналу в текст перекладу;
- 2) оціночний підхід замінюється описовим;
- 3) теорія переходить від тексту як одиниці мови до функції перекладу як частини культури цільової мови [4, с. 27].

Сучасна теорія художнього перекладу ґрунтується на ряді положень, головне з яких полягає в тому, що при формальній неможливості передачі окремого мовного елемента оригіналу його естетична функція може відтворюватися в системі цілого і основа цього цілого, а передача функції під

час перекладу постійно вимагає змін у формальному елементі символу, який є його носієм [10, с. 334].

Основний принцип теорії художнього перекладу такий: потрібно розглядати кожне речення як частину цілого, передавати не тільки те, що в ньому сказано, а й працювати над створенням художнього образу, загального настрою, характеристик атмосфери, символів. Тут також важливий вибір окремого слова, синтаксичної структури та інших елементів [4, с. 60].

Виокремлення теорії художнього перекладу як окремого наукового напрямку можливо на підставі того, що текст літературного твору може типологічно протиставлятися всім текстам нехудожнього характеру.

Літературний текст називають надфразною єдністю, що характеризується загальним ідейно-тематичним змістом та естетичним впливом на читача – його основною функцією [10, с. 160]. Ця функція реалізується на основі естетизації автором тексту реальності, яку він зображує, за допомогою художніх прийомів, найбільш підходящих для створення бажаного емоційного ефекту [10, с. 21]. Однак художній текст загалом є багатофункціональним, оскільки він також виконує комунікативну та когнітивну функції.

Порівнюючи художні тексти з текстами нехудожнього характеру, В.В. Сдобніков виділяє ряд відмінностей художніх текстів від будь-яких інших. Отже, художні тексти відрізняються:

1. *Способом опису дійсності*, яка в художньому тексті представлена у вигляді образу.
2. *Метою створення тексту*: крім естетичного впливу на читача, художній текст покликаний сформулювати ставлення читача до змісту художнього твору.
3. *Характером і способом інформації, що передається*.

Перш за все, літературний текст характеризується високим ступенем образності, крім того, частина інформації в літературному тексті може передаватися неявно, завдяки особливій властивості художньої літератури,

яка виявляється у здатності письменника сказати більше, ніж пряме значення слів у їх сукупності, змусити працювати думки, почуття та уяву читача [26, с. 38].

У рамках літературного тексту мова також стає носієм інформації, тому художній твір – це багатозакодований текст, що визначає множинність його інтерпретацій.

4. *Ступенем активності читача:* художній текст передбачає певну ступінь “домислювання”, “співтворчість” читача при створенні твору.

5. *Наявністю авторської позиції, образу автора,* які і створюють внутрішню єдність художнього тексту.

6. *Композиційною різноманітністю.*

7. *Високим ступенем національно-культурної та тимчасової обумовленості.*

8. *самодостатністю,* оскільки будь-який художній твір можна розглядати як твір мистецтва.

Окрім всіх цих рис, характерних для художнього твору, існує індивідуальна манера письменника, зберігання та передача якої є головними завданнями перекладача.

Однак ці завдання є надзвичайно складними, оскільки будь-який переклад неминуче веде до заміни певних виразних засобів іншими, прийнятими в літературній традиції мовою перекладу, а вибір варіанту перекладу є суб'єктивним, орієнтованим на особистість перекладача. У цьому випадку неминуче виникає суперечність: з одного боку, для здійснення художнього перекладу сам перекладач повинен мати літературний талант, тобто, власне, бути письменником.

З іншого боку, щоб бути письменником, потрібно мати своє естетичне бачення світу, свій стиль і манеру письма, які можуть не збігатися з авторськими. Таким чином, при перекладі відбувається зіткнення двох творчих особистостей, що передбачає або співпрацю, або конфлікт. Щоб це стало співпрацею, перекладач повинен не лише глибоко заглибитися в

авторську естетику, спосіб мислення та спосіб їх висловлення автором, він повинен звикнути до них, зробити їх тимчасово своїми. Повноцінний переклад вимагає глибокого знання всієї роботи автора та всіх обставин створення перекладеного твору [11].

Труднощі передачі ідіостилю письменника безпосередньо пов'язані зі стилістичними проблемами перекладу літературного тексту. Оскільки переклад художнього тексту є в першу чергу інтерпретацією, стилістичні зрушення неминучі, вони мають як об'єктивний, так і суб'єктивний характер.

А. Попович виділяє такі типи стилістичних змін в оригіналі:

- стилістична відповідність;
- стилістична субституція;
- стилістична заміна або інверсія;
- стилістичне посилення;
- стилістична типізація;
- стилістична індивідуалізація;
- стилістичне ослаблення;
- стилістичне нівелювання;
- стилістична втрата [24].

Зміна стилістичного характеру виражається певними тенденціями, при яких перекладач проявляє себе як творча особистість і, у своїй сукупності, відображає творчу індивідуальність перекладача, що розуміється як метод [2, с. 160].

Як зазначає Л. Бархударов, текст перекладу містить своєрідні маркери, на основі яких можна зробити висновок про особистісні характеристики перекладача. У будь-якого перекладача літературного тексту є улюблені, актуальні для нього методи. Одну і ту ж метафору можна перекласти по-різному, і це не обов'язково впливає на якість перекладу [3, с. 113].

При перекладі художнього тексту необхідно враховувати прагматичне завдання перекладу, яке полягає у досягненні бажаного комунікативного

ефекту на читача. Прочитавши художній твір у перекладі, читач повинен відчувати силу літературного таланту оригінального автора. Якщо перекладачеві вдалося цього досягти, можна говорити про адекватне відтворення комунікативного ефекту оригіналу. У зв'язку з цим художній переклад можна прирівняти до комунікативного перекладу. Насправді те, що у повсякденному житті часто називають літературним і, зокрема, художнім перекладом, насправді є саме комунікативним перекладом, який враховує або програмує прагматику реципієнта [3, с. 15].

Беручи до уваги прагматичний аспект перекладу художнього тексту, під художнім перекладом ми будемо розуміти вид перекладацької діяльності, основне завдання якого полягає в породженні на мові перекладу мовного твору, здатного мати художньо-естетичний вплив на рецептора перекладу, рівний тому впливу, який чинить художній твір-оригінал.

Примітна риса художнього перекладу полягає в тому, що при перекладі має місце зіткнення двох культурних систем, що породжує неминуче змішування культурних тенденцій. Текст перекладу в тематичному і стилістичному відношенні характеризується тим, що в ньому взаємосхрещуються дві культури. Кожен переклад в певній мірі відображає цю суперечність, що позначається в рамках перекладацької комунікації терміном “міжпросторовий фактор в перекладі” [7, с. 131].

Завданням перекладача є вирівнювати цей фактор. Кожне слово і кожен мовний елемент заряджений безліччю різного роду смислових відтінків, і перекладачеві необхідно вибрати найбільш підходящий смисловий відтінок в даному контексті мови перекладу [5]. Переклад повинен читатися як оригінал, і цьому завданню підпорядковані всі перекладацькі рішення [11, с. 48 - 49].

Питання про переваги та недоліки художнього перекладу надзвичайно складне. Переклад завжди можна критикувати, і ця критика буде виправданою, оскільки переклад – це завжди лише одне з можливих рішень, а ідеального перекладу не існує [6, с. 116]. Однак, оцінюючи якість

перекладів, слід виходити з відповідності оригінальних зображень перекладацьким зображенням.

На думку С. Алієвої, критерій вірності перекладу оригіналу повинен міститися в цілісному образі художнього буття оригіналу, а критерієм вірності кожного окремого образу перекладу є зображення в оригіналі, який схожий на нього [2].

Отже, літературний текст як об'єкт перекладу має ряд відмінних властивостей, що впливають на процес та якість перекладу. Переклад літературного тексту – це складний і багатогранний вид людської діяльності, в процесі якого стикаються різні культури, різні особистості, різні мислення, різні літератури, різні епохи, різні традиції та установки. Переклад літературного тексту базується на передачі думок, змісту оригіналу, які ще раз виражаються в перекладі, але за допомогою інших засобів, що утворюють іншу систему знаків і мають свої закони.

Таким чином, ми можемо зробити висновок, що переклад художніх текстів майже неможливий без повного осмислення оригіналу. Досконале знання мови не є достатньою навичкою для грамотної інтерпретації художнього тексту. Перекладач має майстерно володіти грою слів, як і сам автор, повинен мати почуття мовної форми та має бути здатним передати художній образ так, як було задумано. Художній переклад передбачає творче перетворення не лише відповідно до мовних норм, а й використання виразних можливостей перекладацької мови.

1.3. “Трансформація”, як лінгвістична категорія у перекладознавстві

Серед сучасних перекладацьких досліджень існує безліч робіт, присвячених перекладацьким трансформаціям. Це пояснюється тим, що знання теоретичних основ перекладу є дуже важливим в роботі кожного перекладача. Однак спільної думки про сутність поняття трансформації лінгвісти так і не виробили. Звідси велика кількість класифікацій, основою яких послужили різні критерії.

Етимологія слова, основне його значення, складається з двох латинських слів “trans” – “через, за” і “forma” – “вид, образ”, тобто зміна образу, видозміна. Таким чином, трансформувати з латини – “перетворювати, змінювати вигляд, форму, істотні властивості й т. ін. чого-небудь” [5].

Серед безлічі визначень поняття “перекладацька трансформація” загальноновизнаним вважається визначення, запропоноване Л. С. Бархударовим, виходячи з якого, під перекладацькими трансформаціями ми будемо розуміти міжмовні перетворення, перебудову елементів вихідного тексту, операції перевираження сенсу або перефразування з метою досягнення перекладацького еквівалента [3].

На думку Р. К. Мін’яр-Білоручева, трансформація є основою більшості технік перекладу. Вона полягає у зміні формальних (лексичні та граматичні трансформації) або семантичних (семантичні трансформації) компонентів оригінального тексту при збереженні інформації, призначеної для передачі [21, с. 201].

Я. І. Рецкер визначає трансформації як методи логічного мислення, за допомогою яких ми розкриваємо значення слова іноземної мови в контексті та знаходимо його відповідність у мові перекладу, що не збігається зі словниковою [25, с. 216].

В. Н. Комісаров вважає, що взаємозв'язок між сегментом оригіналу та відповідним сегментом перекладу можна представити як перетворення першого у другий за певними правилами [14, с. 164].

На думку Є.В. Михайлової, переклад полягає в тому, що перекладач повинен якомога повніше відтворити надану інформацію. Але досягти цього можна лише шляхом застосування певних структурних або семантичних змін. Ці зміни, які є наслідком лексичних та граматичних відмінностей мов, називаються трансформаціями у перекладі [23].

Т.А. Казакова визначає трансформацію як міжмовну трансформацію з метою досягнення еквівалентності текстів оригіналу та перекладу (з метою збереження функціонального впливу повідомлення) [12, с. 68-69].

Переклад не може бути абсолютним аналогом оригіналу, що означає, що основним завданням перекладача є створення тексту, максимально наближеного до оригіналу з точки зору семантики, структури та потенційного впливу на користувача цього перекладу. Основна проблема полягає в тому, що не завжди вдається знайти лінгвістичні паралелі між мовами-джерелами та цільовими мовами – семантичними та структурними аналогами: однакові моделі речень або словосполучень, повний збіг семантичних значень слів тощо. Тут перекладач повинен застосовувати перекладацькі перетворення.

Л.К. Латишев називає три основні причини використання перекладацьких перетворень:

- 1) відмінності в системах вихідної та цільової мов (в одній з мов не може бути категорії, характерної для іншої мови; в рамках тієї самої категорії поділу вони різняться; порівняльні мовні категорії не повністю співвідносяться між собою обсягу значення);
- 2) розбіжності в нормах у мовах перекладеного тексту та оригінального тексту (ми стикаємося з порушенням норми у тому випадку, коли зрозуміла суть висловлювання, однак це викликає уявлення про неправильність мови (нормативні відхилення));
- 3) невідповідність між узусами, що діють в середовищі носіїв мови оригіналу та цільової мови (*usus* – правила ситуативного використання мови; відображає мовні звички та традиції даної мовної спільноти) [18].

Загалом, трансформації, що використовуються в перекладі, слід розглядати, з одного боку, як перефразування оригінального тексту за допомогою іншої мови, а з іншого, як адаптацію тексту перекладу до умов повідомлення сприйняття реципієнтом перекладу [8, с. 69].

Залежно від характеру одиниць мови оригіналу перекладацькі трансформації поділяють на стилістичні, морфологічні, синтаксичні, семантичні, лексичні та граматичні.

Суть стилістичних перетворень полягає у зміні стилістичного забарвлення перекладеної одиниці.

Морфологічні трансформації – це заміна однієї частини мови однією або кількома іншими частинами мови.

Суть синтаксичних перетворень полягає у зміні синтаксичних функцій слів і словосполучень.

Семантичні перетворення здійснюються на основі різних причинно-наслідкових зв'язків, що існують між елементами тих ситуацій, що описуються.

Лексичні трансформації становлять відхилення від прямих відповідностей словників і виникають головним чином тому, що обсяг значень лексичних одиниць мови-джерела та цільової мови не збігається.

Граматичні перетворення полягають у перетворенні структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу.

Отже, проблему перекладацьких перетворень розглядали багато вчених-лінгвістів, які пропонували власне визначення цього поняття, але всі вони погодились у думці, що перекладацькі перетворення є невід'ємною частиною процесу перекладу, і без їх використання неможливо надати адекватний переклад будь-якого тексту.

Ми поділяємо думку вчених, оскільки здійснення перекладацьких перетворень – це творчий процес, пов'язаний із глибоким розумінням значення тексту однією мовою та вільним володінням виразними засобами іншої мови.

В цілому, виходячи з визначень можна зробити висновок, що перекладацькі трансформації – це міжмовні перетворення, перебудова елементів вихідного тексту, операції перефразування з метою досягнення перекладацького еквіваленту. Таким чином, поняття “трансформація” в теорії перекладу трактується інакше, ніж в різних розділах мовознавства. Основною відмінною рисою перекладацької трансформації є її міжмовний характер, а також її цілеспрямованість на досягнення адекватності перекладу. Як показав

огляд літератури, єдина класифікація перекладацьких трансформацій відсутня, крім того, спостерігається різнобій у виділенні авторами видів трансформацій і прийомів їх здійснення.

1.4. Перекладацькі трансформації, як частина функціонального способу перекладу

Переклад є складним, багатостороннім явищем, яке виконує суспільно значиму функцію комунікації та полягає в процесах перетворення і передачі тексту на мові оригіналу у текст на мові перекладу, результатом чого є створення тексту перекладу зі збереженням змісту.

Визначаючи перекладацькі трансформації, як частину функціонального способу перекладу, Л.С. Бархударов зазначає, що термін трансформація може бути прийнятий лише в тому сенсі, в якому цей термін використовується в синхронному описі мови взагалі. Маються на увазі певні відносини між двома мовними одиницями, одна з яких є оригіналом, і друга створюється на основі першої. У цьому випадку, маючи вихідний текст мовою А, перекладач, застосовуючи до нього певні операції, створює текст мовою В, який знаходиться в певному природному відношенні з текстом А [3, с.6].

А.Д. Швейцер, відзначаючи певну метафоричність терміна трансформація в теорії перекладу, пише, що мова йде про взаємозв'язок оригіналу і кінцевого мовного виразу, про заміну в процесі перекладу однієї форми виразу іншою, про заміну, яку ми образно називаємо перетворенням або трансформацією [29, с. 118]. Тобто це операції, які полягають у зміні значення.

Н.К. Гарбовський, визначаючи трансформації, зазначає, що перекладацька трансформація – це такий перекладацький процес, під час якого система значень, що містяться в мовних формах джерела, природним чином перетворюється в результаті міжмовної асиметрії у більш-менш аналогічну систему значень, вбудованих у форму мови перекладу [10, с. 366].

Отже, перекладацькі перетворення – це процес перекладу, який полягає у застосуванні певних операцій таким чином, що зміст, що міститься в тексті

мовою оригіналу, перетворюється на більш-менш аналогічне значення в тексті мовою перекладу.

Роздумуючи про перекладацькі трансформації та причини їх застосування, Л. Бархударов вважає, що застосовувати перекладацькі трансформації необхідно головним чином для досягнення перекладацької еквівалентності, незважаючи на відмінності у формальній та семантичній системах двох мов.

Це вимагає від перекладача, в першу чергу, можливості численних та якісно різноманітних міжмовних перетворень, тобто перекладацьких трансформацій, щоб текст перекладу передавав з максимально можливою повнотою всю інформацію, що міститься у вихідному тексті, при строгому дотриманні норми мови перекладу [3, с. 190].

Н.К. Гарбовський зазначає, що перекладацькі перетворення є невід'ємною частиною будь-якого процесу перекладу через асиметрію систем будь-якої пари мов, що зустрічаються при перекладі, але в той же час ці асиметричні системи можуть мати зони абсолютного збігу значень, де вже немає потреби в перекладацьких перетвореннях [10, с.364].

І. Рецкер пише, що суть лексичної трансформації полягає у заміні лексичної одиниці на оригіналу словом або словосполученням іншої внутрішньої форми, що актуалізує компонент іноземного слова, що підлягає реалізації в цьому контексті [25, с. 45].

Приєм граматичної заміни – це граматичний різновид трансформацій (за Я.І. Рецкером, Т.Р. Левицькою, Т.Р. Фітерманом). Однак А.Д. Швейцер називає в даному випадку компонентний рівень [20].

Граматичні трансформації використовуються для трансформації структури речення в процесі перекладу відповідно до норм мови перекладу [25, с.84].

Таким чином, використання перекладацьких перетворень необхідно для найбільш повного передавання інформації художнього тексту мовою оригіналу у перекладі, з дотриманням усіх норм цільової мови.

1.5. Класифікація видів перекладацьких трансформацій

У сучасному перекладознавстві існує велика кількість класифікацій перекладацьких трансформацій. Розглянемо найбільш авторитетні класифікації.

З.Д. Львівська зводить перекладацькі трансформації до чотирьох типів, виділяючи:

- 1) заміни загального типу;
- 2) заміни значення речення;
- 3) заміни, пов'язані зі зміною поверхневих синтаксичних відносин і експлікацією глибинних зв'язків;
- 4) заміни одного речення двома і більше, а також об'єднання двох і більше речень в одне;
- 5) конкретизацію;
- 6) генералізацію;
- 7) антонімічні заміни;
- 8) компенсацію [20, с.183].

В.Г. Гак узагальнює типи трансформацій і виділяє:

- 1) переміщення;
- 2) заміну;
- 3) додавання і опущення, об'єднавши їх в один пункт [9, с.512].

В.Н. Комісаров відображає інший підхід до створення типології перекладацьких трансформацій: він розділяє трансформації на лексичні, граматичні та лексико-граматичні, в залежності від характеру перетворень.

До перших він відносить формальні перетворення (транскрипція, транслітерація, калькування) та лексико-семантичні заміни (конкретизація, генералізація, модуляція), а до найбільш частотних граматичних трансформацій він відносить дослівний переклад, членування речень, об'єднання речень і граматичні заміни. Найбільш поширеними лексико-граматичними трансформаціями Комісаров вважає антонімічний переклад, прийом описового перекладу, а також прийом компенсації [14, с. 159- 165].

Я.І. Рецкер зводить всі види перетворень до двох типів трансформацій: лексичні і граматичні. Середі лексичних він виділяє сім різновидів:

- 1) диференціація значень;
- 2) конкретизація значень;
- 3) генералізація значень;
- 4) смисловий розвиток;
- 5) антонімічний переклад;
- 6) цілісне перетворення;
- 7) компенсація втрат в перекладі [25, с. 45].

Граматичні ж трансформації можуть бути повними або частковими, це залежить від того, чи змінюється структура речення повністю (замінюються головні члени речення) або тільки частково (замінюються другорядні члени речення). Найчастіше ці процеси також супроводжуються заміною частин мови [25, с.84].

Л.К. Латишев розділяє всі операції на два види: підстановки і трансформації. Підстановка є найбільш простим прийомом, заснованим на відносному збігу одиниць і форм, що замінюють одна одну [18, с. 111].

Іншим видом операцій є перекладацькі трансформації. Типологію перекладацьких перетворень дослідник також представляє на підставі розрізнення рівнів мови. Тому в його типології можна зустріти такі трансформації:

1. категоріально- морфологічні;
2. синтаксичні;
3. лексичні;
4. глибинні, які тягнуться за рамки рівнів мовної системи і зачіпають вже рівень структури мови.

Л.С. Бархударов зводить всі види перетворень чи трансформацій, здійснюваних в процесі перекладу, до чотирьох елементарних типів [3, с. 190]:

- 1) перестановки;

- 2) заміни;
- 3) додавання;
- 4) опущення.

Також Л.С. Бархударов підкреслює, що такий розподіл є приблизним і умовним, пояснюючи це тим, що в деяких випадках будь-яке перетворення може трактуватися як різний вид елементарної трансформації.

Більш того, ці чотири типи елементарних трансформацій на практиці в “чистому вигляді” зустрічаються вкрай рідко. Зазвичай вони, поєднуючись один з одним, утворюють складні, комплексні трансформації.

За Л.С. Бархударовим перестановка є зміною послідовності мовних елементів в тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Такий перестановці можуть піддаватися слова, словосполучення, частини складного пропозиції, а також самостійні речення в текстовому ладі. Автор зазначає, що найбільш поширеним випадком в процесі перекладу є зміна порядку слів і словосполучень в структурі речення [3, с. 191].

Як вид перекладацької трансформації перестановки зустрічаються досить часто, але зазвичай вони поєднуються з різними граматичними і лексичними замінами [3, с. 194].

Як зазначає вчений, заміни є це найбільш поширеним і різноманітним видом перекладацьких трансформацій. Заміни можуть підлягати як граматичні одиниці (форми слів, частини мови, члени речення, типи синтаксичного зв'язку), так і лексичні, з чого випливає, що існують граматичні та лексичні заміни. Більш того, замінюватися можуть не тільки окремі одиниці, але й цілі конструкції, тоді мова йде вже про комплексні лексико-граматичні заміни [3, с. 194].

Усі заміни Л.С. Бархударов поділяє на:

- заміни форм слова;
- заміни частин мови;
- заміни членів речення, тобто перебудова синтаксичної структури речення:

- 1) заміна простого речення складним;
- 2) заміна складного речення простим;
- 3) заміна головного речення підрядним і навпаки;
- 4) заміна сполучникового типу зв'язку безсполучниковим і навпаки.

Лексичні заміни є заміною окремих лексичних одиниць іноземної мови лексичними одиницями мови перекладу, які, однак, не є їх словниковими еквівалентами, інакше кажучи вони мають інше референціальне значення, ніж передані ними у перекладі одиниці іноземної мови. Лексичні заміни можна поділити на:

- конкретизацію (заміну більш широкого значення в ІМ на більш вузьке в МП);
- генералізацію (трансформація, обратна конкретизації);
- заміну, засновану на причинно-наслідкових відносинах;
- антонімічний переклад, тобто трансформації стверджувальної конструкції на негативну і навпаки, при якій відбувається заміна одного з перекладних слів іноземної мови на його антонім в МП;
- компенсація, передача інформації додатковими засобами, якщо у мові перекладу немає еквіваленту елементів тексту.

У розумінні Л.С. Бархударова, додавання є відновленням опущених в іноземній мові “доречних слів” (важливих слів, що спадають на думку, окремо від інших слів, визначаючи культурний або предметний зміст) [3, с. 222].

Додавання можна також розглядати як введення в речення тих чи інших елементів при його перебудові. Воно ж використовується і при передачі в тексті перекладу граматичних явищ іноземної мови, яких немає в мові перекладу [3, с. 226].

Опущення характеризується як повна протилежність додавання. При перекладі опущенню піддаються найчастіше слова, які є семантично

надмірними, тобто які виражають значення, що можуть бути вилучені з тексту і без їх допомоги [3, с. 226].

А.Д. Швейцер поділяє техніки перекладу та трансформації. Згідно з його концепцією, техніки перекладу належать до галузі перекладацької практики, а трансформації, що складають основу тієї чи іншої техніки, в основному є складовими елементами теоретичної моделі перекладу.

А.Д. Швейцер розрізняє семантичні та синтаксичні (граматичні) трансформації. Він визначає семантичні трансформації як типи трансформацій семантичної структури окремих слів і виразів у цілому, що описуються ситуативною моделлю, а синтаксичні трансформації як трансформації граматичної структури висловлювання з незмінністю його лексичного змісту [29, с. 274]. Дослідник посилається на семантичні трансформації [29, с. 270-275]:

1. векторну заміну, коли одна і та ж предметна ситуація розглядається з протилежних сторін. До векторних замінів відносяться конверсійні перетворення і антонімічний переклад;
2. додавання семантичних компонентів (вираз додаткових семантичних компонентів відповідно до норм мови перекладу);
3. заміну семантичних категорій (той самий елемент дійсності позначається на основі його різних взаємопов'язаних або невзаємопов'язаних властивостей (аспектів), при цьому взаємопов'язані аспекти можуть співвідноситися один з одним як причина і наслідок, частина і ціле);
4. опущення семантичних компонентів (усунення семантичного компонента, надлишкового з точки зору норм мови перекладу);
5. перенесення (заміну перехресних понять);
6. перерозподіл семантичних компонентів (лексичне згортання і лексичне розгортання);
7. повтор семантичних компонентів (багаторазове вживання одних і тих же семантичних компонентів);

8. розширення (в практиці відповідає генералізації);
9. зміщення (використання замість даного поняття суміжного поняття в межах одного і того ж родового поняття);
10. скорочення семантичних компонентів (усунення дублювання семантичних компонентів);
11. звуження (конкретизація).

Синтаксичні трансформації в його теорії докладно не розглядаються. У своїй роботі А.Д. Швейцер виділяє деякі прийоми перекладу, до яких відносить [29, с.270-271]:

1. антонімічний переклад, прийом перекладу, заснований на заміні слова його антонімом;
2. генералізацію, прийом перекладу, заснований на заміні видового поняття родовим;
3. конкретизацію, прийом перекладу, заснований на заміні родового поняття видовим.

Вчений відзначає і інші різновиди трансформацій, зокрема заміни і перетворення. До замін він відносить [29, с. 271-274]:

- 1) лексичне розгортання – заміну слова словосполученням;
- 2) лексичне згортання – заміну словосполучення словом;
- 3) стилістичну модифікацію – заміну в процесі перекладу елементів висловлювання, які стосуються одного функціонального стилю, елементами, що відносяться до іншого стилю.

На думку А.Д. Швейцера, перетворення вихідного тексту – це [29, с. 271-273]:

- 1) компресія тексту – перетворення тексту оригіналу з метою надати йому більш стислу форму. Компресія тексту досягається шляхом опущення надлишкових елементів висловлювання, елементів, надолужуваних з контексту і позамовної ситуації, а також шляхом використання більш компактних конструкцій;

2) прагматична адаптація – перетворення вихідного висловлювання з урахуванням передачі його прагматичного значення. Прагматична адаптація досягається шляхом включення в текст додаткових елементів, опущення елементів, надлишкових з точки зору іншомовного одержувача, а також шляхом застосування семантичних трансформацій.

Ж.П. Віне і Ж. Дарбельне розрізняють два напрямки перекладу: прямий і непрямий. До прямого перекладу вони відносять запозичення, а саме транскрипцію і транслітерацію, калькування, буквальний переклад. До непрямого перекладу – модуляцію, адаптацію, еквіваленцію і транспозицію [34, с. 51].

Транспозицію дослідники визначають як спосіб перекладу, при якому змінюються граматичні категорії, дана операція зачіпає в основному граматичні значення знаків. Транспозиція відноситься до перетворень синтаксичного рівня. Іноді транспозиція поєднується з взаємозміною розташування слів в словосполученнях. У перекладі цей вид перетворень зустрічається досить часто, а саме: змінюються позиції слів в словосполученнях, синтаксичні функції суб'єкта і об'єкта.

Під модуляцією дослідники розуміють трансформації, одержувані за рахунок зміни точки зору, категорій мислення. Прийнято розрізняти сталу модуляцію, тобто модуляцію, зафіксовану в словниках, і вільну. Необхідно відзначити, що перекладачі у своїй роботі вважають за краще використовувати саме вільну модуляцію. Модуляції мають більшу кількість проявів більш конкретних смислових перетворень. Всього вчені виділили одинадцять варіантів модуляцій [34, с. 89-90]:

- 1) від абстрактного до конкретного;
- 2) від причини до слідства;
- 3) засіб і результат;
- 4) частина і ціле;
- 5) одна частина замість іншого;
- 6) протилежний погляд на ситуацію;

- 7) відмінність розмежувань і інтервалів;
- 8) відмінність в чуттєвому сприйнятті (наприклад, в колірному);
- 9) відмінність форми, виду, використання;
- 10) відмінність визначення через географічну назву;
- 11) відмінність образу.

Під еквіваленцією вчені мають на увазі спосіб перекладу, що описує одну ситуацію, але абсолютно іншими мовними засобами. Ця операція найчастіше використовується при перекладі фразеологічних зворотів, прислів'їв, приказок.

В основі еквіваленції і модуляції лежать одні й ті ж семантичні процеси, одні і ті ж відносини між поняттями, а їх відмінність закладена лише в області перекладацького вибору.

Еквіваленція – це використання в перекладі вже готових форм, а модуляція – це пошук індивідуальних перекладацьких рішень, що спирається на певні закономірності логіко-семантичних відносин між поняттями [34, с. 52].

Адаптація, на думку дослідників, є крайньою формою перетворень, можливих при перекладі, і полягає в підміні однієї предметної ситуації, описаної в перекладі, на іншу. Цей прийом порушує семантичну структуру тексту мовою оригіналу, тому не може розглядатися як засіб досягнення еквівалентності передачі тексту оригіналу мовою перекладу, проте адаптація необхідна для адекватності в перекладі [34, с. 53].

Таким чином, перекладацькі трансформації, з одного боку, представляють великий інтерес для перекладача як творчої особистості, а з іншого боку – велику складність, тому що вимагають індивідуального розгляду при перекладі.

Теоретичний огляд літератури показав, що у сучасній перекладацькій літературі дослідниками було зроблено багато класифікацій перекладацьких трансформацій, які володіють різними особливостями. Ми вважаємо, якщо не

можна вивести єдину модель перекладу, то проблема перекладу завжди буде актуальною.

На нашу думку, вибір конкретної класифікації залежить від рівня перекладацької компетентності, обізнаності у лексичному та граматичному складі мови оригіналу та мови перекладу, обізнаності у специфіці культури мови оригіналу та мови перекладу та загальній обізнаності у специфіці мовних засобів, наявних у художньому тексті оригіналу.

1.6. Граматичні трансформації

Термін “граматична трансформація”, як перетворення речення в процесі перекладу потрібно розуміти умовно.

Для досягнення адекватного перекладу перекладач долає невідповідність між мовою оригіналу та мовою перекладу, що виникає внаслідок структурно-семантичних відмінностей між мовами.

Згідно з морфологічною типологією, турецька мова є аглютинативною мовою, в якій основним засобом словотворення та звороту є афіксація, тобто додавання спеціальних формантів до кореня або основи слова в чітко визначеному порядку.

Існують певні труднощі при перекладі з турецької, незважаючи на те, що вона дуже структурована і логічна, і її правила майже не мають винятків. Основна складність, яка виникає при перекладі з турецької, це відсутність асоціацій. Особливістю є те, що паралельно із запозиченнями з різних мов використовується і сама турецька лексика. Тобто перекладач повинен володіти багатуою міжкультурною компетентністю [13].

Особливістю морфології турецької мови є аглютинація як спосіб словотворення та формотворення. Афікси завжди однозначні і організують стійку структурну послідовність. Крім того, у мові немає префіксів, а корінь слова незмінний. Завдяки цій особливості (аглютинації) займенники, частки та прийменники, які українець звик сприймати як окремі, самостійні слова, в турецькій мові прикріплюються до основи слова як афікс.

Прикметники в турецькій мові є досить своєрідною граматичною категорією, особливістю якої можна вважати відсутність суворої морфологічної різниці між іменниками та прикметниками [16, с. 116], наприклад: *güzel* – красуня або красень, *asker* – воїн або військовий.

Турецькою мовою можна відмінювати дієслова. Ця функція часто бентежить перекладачів. Наприклад, українське речення “Дитина намагається читати” відповідає турецькому реченню “Çocuk okumaya çalışıyor”, де *çocuk* – дитина, *okumaya* – читати в давальному відмінку, а *çalışıyor* – намагається [16].

У турецькій мові будь-яке означення (просте або складне, іменне чи віддієслівне) завжди передує означуваному, наприклад *okuduğum kitap* (книга, яку я читаю), *kitap* (книга) виступає як означуване; *koşan er* (солдат, що біжить) *er* (солдат) є означуваним. Присудок завжди стоїть останнім. Додаткові речення турецькою мовою завжди передують головному реченню та його присудку, і на відміну від української, турецька майже не має сполучників.

Турецька мова насичена великою кількістю виразів та фраз, для багатьох з яких важко або навіть неможливо знайти відповідник в українській мові.

Таким чином, перекладач, який знає турецьку мову, не може досягти успіху у своїй роботі, якщо він не володіє міжкультурною компетенцією [19].

Міжкультурна компетенція обумовлюється готовністю до міжкультурної комунікації з дотриманням як соціальних норм, так і норм мовного етикету носіїв іншої культури та мови.

У сучасному перекладознавстві процес перекладацького аналізу має три етапи: сприйняття і розуміння тексту оригіналу, переклад, редагування і аналіз результатів перекладу.

Особливо підкреслюється важливість першого етапу. Розуміння тексту поділяється на два глобальних рівня: рівень значення і рівень сенсу [22].

Під розумінням значення мається на увазі поверхове розуміння на рівні мовного змісту. Розуміння на рівні сенсу є основою всіх видів перекладацької діяльності.

Для того, щоб текст перекладу мав такий же комунікативний ефект, як і оригінальний текст, перекладач повинен розуміти його більш глибоко, ніж, наприклад, звичайний читач.

Розуміння тексту неможливо без розуміння авторського задуму, так само, виконання комунікативного завдання неможливо без орієнтування на адресата. Не менш важливим є культурний компонент.

Без культурного компонента вкрай рідко можливо добитися адекватного перекладу. Його обов'язково враховують при перекладі. Іноді перекладачам доводиться вносити досить багато змін для того, щоб адаптувати текст оригіналу під іншу культуру і досягти того ж комунікаційного ефекту [28].

Перекладацьких і комунікативних невдач буде тим менше, чим ширші у перекладача знання чужої культури і менталітету. Перекладачеві необхідно знати національну специфіку іноземної мови, особливості національного характеру, під якими слід розуміти стійку сукупність специфічних для даної культури цінностей, установок, поведінкових норм [13].

Як видно з перерахованих вище аспектів, а саме, емотивності, експресивності, культурного компоненту, перекладацький аналіз тексту зачіпає багато важливих елементів на шляху до повного розуміння змісту тексту. Він допомагає зрозуміти структуру тексту, його побудову, стилістичні особливості мови автора і багато іншого. Всі аспекти взаємопов'язані і взаємозумовлені.

Отже, основною причиною виникнення труднощів у перекладачів з турецької мови на українську є суттєва відмінність її мовної структури від української. На складність засвоєння мови також впливає мовна ментальність і національна культурна самобутність її носіїв.

Залежно від характеру мовних одиниць, які розглядаються як вихідні в операції перетворення, А.Д. Швейцер поділяє перекладацькі трансформації на лексико-семантичні, граматичні та стилістичні [29]. Але ми в своєму дослідженні зупинимось та детально розглянемо саме граматичні трансформації.

Ю. Солодуб зазначає наступне: “переклад з однієї мови на іншу неможливий без граматичних трансформацій. Граматичні трансформації – це в першу чергу перебудова пропозиції (зміна його структури) і всілякі заміни – як синтаксичного, так і морфологічного порядку” [27].

Різні дослідники виділяють різноманітні види граматичних трансформацій. Зокрема, Л. Бархударов представив загальні види [3, с.198]:

- 1) переставлення;
- 2) заміни;
- 3) додавання;
- 4) опущення.

В свою чергу, В. Комісаров пропонує такі найбільш розповсюджені граматичні трансформації [15, с.173]:

- 1) синтаксичне уподібнення (дослівний переклад);
- 2) членування речення;
- 3) об'єднання речень;
- 4) граматичні заміни (форми слова, частини мови чи члену речення).

Ще один варіант класифікації належить О. Швейцеру, відповідно до якої існують такі види граматичних трансформацій [29, с.130]:

- 1) об'єднання речень;
- 2) членування речення;
- 3) додавання граматикалізованих одиниць (союзів, займенників і т.п.)
- 4) опущення граматикалізованих елементів.

А.Д. Швейцер також запропонував свій варіант видів граматичних трансформацій [29]:

- 1) внутрішній поділ;

- 2) зовнішній поділ;
- 3) внутрішня інтеграція;
- 4) зовнішня інтеграція;
- 5) зміна порядку слів;
- б) компенсація.

На нашу думку, класифікації Л. Комісарова та В. Бархударова є найбільш точними, тому на їх основі буде розглянуто застосування граматичних трансформацій у нашому дослідженні.

Таким чином, перекладацькі трансформації є методом досягнення семантико-структурної тотожності, не позбавляючи текст перекладу комунікативно-функціональних властивостей оригіналу.

Висновок до розділу 1

Таким чином, огляд теоретичної літератури з проблеми визначення поняття адекватності та еквівалентності перекладу показав, що, незважаючи на активний інтерес з боку мовознавців, поняття адекватності та еквівалентності перекладу досі чітко не визначено в сучасній лінгвістичній розвідці.

В ході дослідження ми дійшли висновку, що дослідники та вчені пропонують різні інтерпретації взаємозв'язку між поняттями адекватності та еквівалентності перекладу, виділяють лише один із двох термінів, концентруючись на ньому як на головному понятті для оцінки перекладу. Незважаючи на це, ми виявили, що поняття адекватності та еквівалентності взаємопов'язані та взаємозалежні.

Поняття еквівалентності найчастіше визначається як семантична спільність вихідних та кінцевих текстів, тобто вона орієнтована на результат, тоді як адекватність розглядається як якість рішення перекладу як процесу.

Адекватність також забезпечує повноту міжмовної комунікації в конкретних умовах, тоді як еквівалентність має загальний характер, тут мова йде про вимогу максимальної відповідності тексту мовою оригіналу та його перекладу.

Художній текст як об'єкт перекладу має ряд відмінних властивостей, що впливають на процес та якість перекладу. Переклад літературного тексту – це складний і багатогранний вид людської діяльності, в процесі якого стикаються різні культури, різні особистості, різні мислення, різні літератури, різні епохи, різні традиції та установки. Переклад літературного тексту базується на передачі думок, змісту оригіналу, які ще раз виражаються в перекладі, але за допомогою інших засобів, що утворюють іншу систему знаків і мають свої закони.

Проблему перекладацьких трансформацій розглядали багато вчених-лінгвістів, які запропонували власне визначення цього поняття, але всі вони зазначали, що перекладацькі перетворення є невід'ємною частиною процесу перекладу, і без їх використання неможливо надати адекватний переклад будь-якого тексту.

Ми поділяємо думку вчених, оскільки здійснення перекладацьких трансформацій є творчим процесом, пов'язаним із глибоким розумінням значення тексту однією мовою та вільним володінням виразними засобами іншої мови.

Використання перекладацьких перетворень необхідне для найбільш повного передавання інформації, що міститься мовою оригіналу, з дотриманням усіх норм цільової мови.

Теоретичний огляд літератури також показав, що у сучасній перекладацькій літературі дослідниками було зроблено багато класифікацій перекладацьких трансформацій, які володіють різними особливостями. Ми вважаємо, якщо не можна вивести єдину модель перекладу, то проблема перекладу завжди буде актуальною.

Слід зазначити, що сучасні роботи з питання перекладацьких трансформацій і теорії та практики перекладу в цілому, наприклад роботи таких авторів, як Ю.П. Солодуб, А.А. Тіхонов, А.А. Утробіна та інші, в основному спираються на викладені вище концепції класифікації видів перекладацьких трансформацій.

На нашу думку, вибір конкретної класифікації залежить від рівня перекладацької компетентності, обізнаності у лексичному та граматичному складі мови оригіналу та мови перекладу, обізнаності у специфіці культури мови оригіналу та мови перекладу та загальній обізнаності у специфіці мовних засобів, наявних у художньому тексті оригіналу.

На нашу думку, класифікації Л. Комісарова та В. Бархударова (синтаксичне уподібнення, опущення, перестановка, членування та об'єднання речень) є найбільш точними, тому на їх основі буде розглянуто застосування граматичних трансформацій у нашому дослідженні. Їхніх класифікацій ми і дотримувалися у нашій дослідницькій роботі.

РОЗДІЛ 2. ВИКОРИСТАННЯ ГРАМАТИЧНИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ПРИ ПЕРЕКЛАДІ ТУРЕЦЬКОГО ХУДОЖНЬОГО ТЕКСТУ НА УКРАЇНСЬКУ МОВУ

2.1. Синтаксичне уподібнення (дослівний переклад)

Синтаксичне уподібнення (дослівний переклад) – це спосіб перекладу, при якому синтаксична конструкція оригіналу перетворюється в аналогічну конструкцію мови перекладу. Цей тип “нульової” трансформації застосовується в тих випадках, коли в мові оригіналу та в мові перекладу існують рівнобіжні синтаксичні будови. Синтаксичне уподібнення може прводити до абсолютної відповідності деяких мовних одиниць та системності їх розташування в оригіналі та перекладі:

Ama biliyordu neredede olduğumu [41].

Та вона знала, де я був [24].

Bu sorunu çözmek için, ona başvurmak zorundaydım [41].

Для того, щоб вирішити це питання, я був вимушений звернутися до нього [24].

Büyük salonun kapıya yakın bir duvarının önünde birdenbire durdum [41].

Я раптово зупинився перед стіною біля дверей великого залу [24].

Yağmur yağdıkça ağlıyorum [41].

Коли дощить – плачу [24].

O ise, iğrenç rezil, beni öldürdüğünden iyice emin olmak için nefesimi dinledi, nabzıma baktı, sonra böğrüne bir tekme attı, beni kuyuya taşıdı, kaldırıp aşağı bıraktı [41].

А він, мерзотник і паскуда, аби повністю переконатися, що вбив мене, прислухався до мого дихання, перевірів пульс, потім садонув ногою по нирках, притяг до колодязя й кинув униз [24].

“Bu Orhan, altı yaşında” [41].

— Це Орхан. Йому шість років [24].

Ölümden sonra ne var, ruhun neredede, Cennet ve Cehennem nasıl, orada neler görüyorsun [41]?

Що там після смерті, де зараз твоя душа? Які рай та пекло, що ти там бачиш [24]?

Ölüm nasıl bir şey, canın yanıyor mu [41]?

Що воно таке – смерть, чи палає твоя душа [24]?

“Onu çok seviyordum ama şimdi bu önemli değildir.” [41].

– Я дуже сильно її любив, але зараз це вже не важливо [24].

Böyle bir şey yok [41].

Нічого подібного [24].

Hemen korktu, yüzü allak bullak oldu [41].

Тип відразу злякався, його лице стало нетямущим [24].

Kafam derhal bir takım teselliler bulmaya başlamıştı [41].

Моя голова негайно почала шукати якоїсь втіхи [24].

İnsan hayatta değilken bile paranın önemini biliyor [41].

Навіть по смерті людина знає, чого варті гроші [24].

Bu yüzden de, ruhum gövdemi bütünüyle terk edemedi [41].

Ось чому душа не змогла цілком розлучитися з тілом [24].

“Anlıyorum, hürmetle dinliyorum” [41].

“Розумію, уважно слухаю” [24].

Merak edin bunları [41].

Дізнайтеся про все [24].

Ötekini kaş göz işaretiyle susturdu [41].

А той, моргнувши, змусив його замовкнути [24].

O zaman sizi şimdiden uyarıyorum: Ölümümün arkasında dinimize, geleneklerimize, âlemi görüşşeklimize karşı iğrenç bir kumpas var [41].

В такому разі я вас попереджаю: за моєю смертю криється мерзенна загроза нашим звичаям, релігії, уявленням про світ [24].

Birkaç kez tehlikeye girmiştım [41].

Я вже кілька разів наражався на небезпеку [24].

Bir iki kere gördüğüm babasına benziyor: Uzun boylu, ince, biraz asabice el kol hareketleri var, ama bu ona yakışıyor [41].

Він удався в свого батька, якого я бачив кілька разів: високий на зріст, із витончено-нервовими порухами рук, щоправда, йому це личило [24].

O da bir şeyler yazar gibiydi [41].

Він начебто щось писав [24].

“Niye buraya geldik?” diye soruyordu zavallı [41].

– Навіщо ми сюди прийшли, – спитав бідолаха [24].

Як правило, використання дослівного перекладу супроводжується деякими видозмінами структурних компонентів. При перекладі, наприклад, можуть опускатися артикль, дієслова-зв'язки, інші службові елементи, а також можуть відбуватися зміни морфологічних форм та деяких лексичних одиниць.

Karadakilere bakıyordu erkekler [41].

Парубки спостерігали за людьми на березі [24].

У даному прикладі ми можемо побачити, що структура речення дещо змінена (перекладач для більш детального опису моменту додав слово “люди”, коли в турецькому реченні людей зображено, як “ті, що на березі”), але не дивлячись на це, перекладач з точністю відтворив зміст оригіналу.

Öldüm, ama gördüğünüz gibi yok olmadım [41].

Так, я помер, але самі бачите – не канув у небуття [24].

Тут ми можемо спостерігати, що замість того, щоб перекласти дослівно “не зник”, перекладач інтерпретував дану частину, як “не канув у небуття”, таким чином підсиливши емоційну складову речення. Проте, не зважаючи на це, зміст оригіналу збережено.

İnsanlar bu kentte rengi yalnız deniz teknelerinde görürlerdi [41].

У цьому місті люди бачили колір тільки на морських човнах, кораблях і баржах [24].

Як ми бачимо, у цьому реченні перекладач додав декілька іменників для того, щоб надати тексту більше емоційного забарвлення, але не зважаючи на такий прийом, зміст тексту оригіналу збережено.

Onların korkuları bana da bulaştı [41].

Їхній страх передався й мені [24].

В даному реченні перекладач замінив іменник “страхи” у множині на однину, але не дивлячись на це, перекладач з точністю відтворив зміст оригіналу.

Таким чином, хоч дослівний переклад є досить поширеним засобом перекладу, в чистому вигляді він зустрічається рідко. У більшості випадків, хоч структура речення і зберігається, все ж присутні деякі зміни: опущення службових частин мови, зміна деяких лексичних одиниць.

2.2. Опущення

Опущення – прийом, прямо протилежний додаванню. Під опущенням мають на увазі опущення тих чи інших “зайвих” слів при перекладі. Перекладач має право преобразжати форму тексту оригіналу відповідно до правил мови на яку здійснюється переклад.

Kadınlar, çocukların bir azarkasında, çardağın altında oturuyordu [41].

Жінки розмістилися неподалік у перелогу [24].

В даному реченні опущено означення çocukların, яке є частиною двоафіксного ізафету. При цьому, сенс речення повністю збережений.

Son yıllarda ise yalnızca kitap sayfaları üzerinde çalışıyordum, çünkü Padişahımız çok para veriyordu nakışlı kitaplara [41].

Вже останні роки працював тільки над розписом книжок, адже падишах щедро платив за них [24].

Даний приклад нам демонструє, що іменник sayfaları опущено, та прикметник nakışlı при перекладі було замінено іменником і перенесено у першу частину речення, що не завадило передати зміст оригінального речення.

Meşe gibi bir ağacı bu [41].

Начебто дуб [24].

У цьому реченні опущено вказівний займенник bu. При цьому, перекладач повністю зміг передати емоційне забарвлення тексту оригіналу.

Dışarıdan bakan, adamın yüzünü dalgalı dalgalı göründü [41].

Чоловікове обличчя — задумливе-задумливе [24].

У цьому реченні опущено дієприкметник теперішнього-минулого часу dışarıdan bakan та дієслово görünmek. Не зважаючи на змінену перекладачем структуру речення, емоційне забарвлення тексту оригіналу збережено.

”Kara'nın elini ör,” dedi. Elini öptüm. Korkusuzdu [41].

– Поцілуй Карі ручку, – сказав він. Я поцілував, і той уже зовсім не здавався страшним [24].

Тут ми можемо побачити, що при перекладі іменник elini було опущено для того, щоб уникнути тавтології, а також для надання більш емоційного забарвлення було додано уже зовсім. Крім того, друге та третє речення були об’єднані, щоб в повній мірі донести до читача художній задум автора.

2.3. Членування речень

Членування речень – це прийом перекладу, при якому синтаксична будова речення оригіналу інтерпретується, як дві чи більше предикативних структур мови перекладу. Перетворення у вигляді членування призводить або до трансформації простого речення оригіналу в складне речення мови перекладу, або до трансформації простого чи складного речення оригіналу в два чи більше складних речень мови перекладу.

Bir köreğim ben ve sizler benim kadar makul yaratıklar olmadığınız için hiç köpek konuşur mu diyorsunuz [41].

Я — пес. Ви — далеко не такі розумні створіння й вважаєте, ніби собаки не розмовляють [24].

Herkesin bildiği Hüsrev ile Şirin'in hikâyesinde bir an vardır, Kara ile ben çok konuşmuştuk bunu [41].

У відомій оповіді про Хюкрева та Ширін є один фрагмент. Я часто обговорювала його з Карою [24].

Şimdi, akşamüstüdeyiz, Haliç'in çıkışındaki bizim Yahudi mahalleciğimizdeki evimizde kocam Nesim'le oturuyoruz da ocağa of-puf iki ihtiyar, odun atarak ısınmaya çalışıyoruz [41].

Вже вчоріє. Ми з чоловіком Несіном сидимо в нашому будинку, що в єврейському кварталі на березі Халіч. Двоє літніх людей, все зітхаємо та намагаємося зігрітися, підкидаючи дров у багаття [24].

Allah rızası için kulak verin şu anlatacaklarıma. Kahvelerinizi için, uykunuz kaçsın, gözleriniz açılsın, bana cin gibi bakın da size niye bu kadar yalnız olduğumu anlatayım [41].

Заради Аллаха! Вислухайте мене, випийте кави, проженіть свій сон, хай проясніє вам в очах, хай відчую на собі ваш розумний погляд і розповім, чому я таке самотнє [24].

Usta bir nakkaş olmamasına, aslında bu onun zanaatı hiç olmamasına rağmen Eniştemin Padişah'ın izni ve teşvikiyle bir kitap yaptırıp denetlemesi elbette yaşlı Üstat Başnakkaş Osman ile arasını açacaktı [41].

Хоч Еніште й не був художником і взагалі ніколи не вважав живопис своїм ремеслом, однак, завдяки волі й сприянню падишаха, він стежив за створенням книги для Його Величності. Звичайно, що це не могло не посварити дядька з головним маляром Османом [24].

“Bu Orhan, altı yaşında” [41].

— Це Орхан. Йому шість років [24].

Bazen de, kepenkleri iyice çekili, pencereleri kapkara tahtayla kaplı evlerin bir yerinden içerde hâlâ yanan bir kandilin soluk ışığı dışarı sızıp karda yansıyor, çoğu zaman ise hiçbir ışık, hiçbir şey göremiyorum da bekçilerin sopalarının taşlara vuruşuna, çılgın köpek sürülerinin ulumalarına, evlerin içlerinden gelen iniltilere kulak verip yolumu buluyorum [41].

Іноді звідтіля, де стоять будинки зі щільними віконницями, з-за зачинених чорнющими дошками вікон, проникає назовні й відбивається на снігу бліде сяйво світильників, яких досі не загасили. Хоча здебільшого я не можу вгледіти ніякого світла й взагалі нічого, тому шукаю дорогу, прислухаючись до ударів товстих палиць сторожів махалле об каміння, до завивання зграй оскаженілих псів, до стогонів, які долинають з помешкань [24].

Belki de alışmışlardır, ne kötü [41]!

От лихо! Може, досі звикли [24].

Aklımın bir yanı kendimi Enişteme göre daha güçlü, daha akli başında ve sağlam bulurken, diğer yanı da on iki yıl önce kızının benimle evlenmesine izin vermeyen bu adama gelirken aldığım kaftanın pahalılığına, merdivenden şimdi inip ahırdan çıkarıp bineceğim atın gümüş koşumlarına ve işlemeli eğer takımına takılmıştı [41].

Еніште говорив. А я сидів і думав: нащо було мені надягати дорогий каптан, чіпляти срібну упряж та оздоблене візерунками сідло на коня, якого невдовзі виведу зі стайні. Я вирядився так, ідучи до чоловіка, який, з одного боку, радіє, бачачи мене змужнілим, розумним і сильним, а з іншого — дванадцять років тому не дозволив одружитися з його дочкою [24].

Kara, evimize gidip gelmeye bundan otuz yıl önce, Aksaray'ın arkalarında kestane ve ıhlamur ağaçlarının gölgelediği o karanlık же nemli sokağa yerleşmemizden sonra başladı [41].

Кара почав навідуватися до нас ще тридцять літ тому. Саме тоді ми оселилися в будинку на отій темній і вогкій вулиці за Аксараєм, де лежали тіні лип та каштанів [24].

Dört gün oldu eve dönmeyeli: Karım, çocuklarım beni arıyorlardır [41].

Ось уже чотири дні я не повертаюся додому. Мене шукають дружина та діти [24].

Kızım ağlaya ağlaya tükenmiş, bahçe kapısına bakıyordur; hepsinin gözü yolda, kapıdadır [41].

Дочка виплакала всі сльози, стоїть геть виснажена й дивиться на ворота. До воріт та шляху прикута поглядами вся сім'я [24].

Аналіз турецького тексту роману Орхана Памука “Мене називають Червоний” та її переклад на українську мову виявив, що найбільш поширеним в даному тексті підвидом членування речень виступає перетворення простого чи складного речення оригіналу на два чи більше самостійних речення у перекладі, наприклад:

Evde duramıyorum, sokağa çıkıyorum, sokakta duramıyorum, öteki sokağa yürüyorum, sonra o sokaktan sonrakine yürüyorum ve insanların yüzlerine baktıkça görüyorum ki ellerine daha cinayet işleme fırsatı geçilmemiş oldukları için pek çok kişi masum zannediyor kendini [41].

Я не можу залишатися вдома, не можу ходити вулицею, переходжу з однієї на іншу — й так без кінця. Блукаючи, вдивляюся в людські обличчя й відчуваю, що багато хто вважає себе невинним тільки тому, що ще не настала зручна мить для злочину [24].

Telaşa kapılıp bu yüzü hatırlamaya çok gayret ettim ama, ne kadar çok severseniz sevin, insanın hiç görmediği bir yüzü yavaş yavaş unutacağını da anladım [41].

Охоплений тривогою, докладав усіх зусиль, щоб його пригадати. Та я зрозумів: хоч би як сильно ви любили, кохане обличчя, яке довго не бачиш, із часом забувається [24].

Çamurlu toprağın kokusu hatıralarımla karıştı; birisi annemin mezarının kenarında bir testi kırmıştı, nedense kırık parçalara bakarken ağlamaya başladım [41].

Запах сльотавої землі перемішався зі спогадами; хтось розбив глек біля маминої могили. Побачивши черепки, я чомусь почав плакати [24].

Ağlaşmasınlar diye onlara bir yalan atar, mesela filanca söylemiş, kanıtı var, babanız bahar gelmeden dönüyor der, daha sonra benim yalanım onların ağzından, başkalarının kulağına değişe dolaşa, dönüp bana "Müjde" diye geri gelince herkesten önce ben inanırdım [41].

Аби вони не тужили, я вигадувала їм, що чула від когось про тата й він має повернутися до настання весни; потім мої байки потрапляли перекрученими з їхніх уст до чужих вух і поверталися до мене, як "добрі звістки". Я ж вірила кожному, хто їх приносив [24].

Böylece hemen kendimi başka şeyler düşünmeye zorluyorum; tıpkı ilk gençlik yıllarımda namaz kılarken kadınları düşünmemek için utanç içinde kıvranarak kendimi zorladığım gibi [41].

Ось так мені важко думати про щось інше. Так важко, наче в далекі молоді роки я знемагаю від сорому — аби лиш не згадувати про жінок, творячи намаз [24].

Bu kentte oturanlar, doğdukları günden öldükleri güne değin, gökyüzüyle denizi bir tek renkte bilirler, gökyüzünün mavi – açık olsun, koyu olsun, gene de mavi – olabileceğini, denizin de ona uyarak koyu maviden açık yeşile dek akla gelebilecek her türlü renge girip çıktığını, kırmızı, mor, sarı bile görünebileceğini, ancak, dünyayı gezmiş görmüş kişilerden öğrenirlerdi [41].

Мешканці цього міста від народження до самої смерті знали лише один-єдиний колір і моря, і неба. Тільки від мандрівців, котрі побачили світу, вони дізнавалися, що небо може бути синім — хай воно світле, хай темне, а таки синє — і море в гармонії з ним може набирати всіх уявних відтінків, від темно-синього до світло-зеленого, навіть бути червоним, жовтим та бузковим [24].

Oradan oraya savrulan tek tük tanelere dalıp gitmiştim, kendi hayatımın belirsizlikleri içinde yolumu kaybetmiştim ki, baktım mezarlığın karanlık bir köşesinde karanlık bir köpek bana bakıyor [41].

Я втупився у сніжинки, які пурхали в повітрі на всі боки, й поринув у думки про те, що загубив свій шлях у лабіринтах незбагненності життя. Раптом я помітив, як із темного закутка кладовища на мене дивиться чорний пес [24].

Haftada bir güle oynaya hamama gittiğim Ziver Paşa'nın kızlarından o hem sürekli gülen, eğlenen, hem de en olmadık zamanda en şaşırtıcı lafı eden Mesrure bir keresinde, hiçbir zaman tam ne düşündüğünü insanın kendisinin bile bilemeyeceğini söylemişti bana [41].

Щотиждень я відвідую лазню з дочками Зівера-паші, аби посміятися, подуріти. Одна з них, Месруре, завжди весела, завжди радіє й ще з юності верзе всяку дивину. Якось мені сказала, що ніколи ніхто достеменно не знає, про що думає інший, а людина часом і сама гадки не має про те, що коїться в її голові [24].

İzin verin de her şeyi düşünmeyeyim; kendime bir şeyler saklayayım: Sizin gibi ince kişiler de ayak izlerine bakarak hırsız bulur gibi, kelimelerimden ve renklerimden benim kim olduğumu keşfe çalışsınlar [41].

Ні, з вашого дозволу, я ліпше нічого не думатиму і дещо таки від вас приховаю. Ви мудрі люди, тож викрийте мене як злодія по гарячих слідах, у моїх словах і малюнках [24].

Bu akşam mesela, Esir Pazarı'nın arkalarındaki kahvehanede sıcak kahvem ile ısınır, arkadaki köpek resmine bakıp köpeğin anlattıklarına herkesle birlikte kendimi koyuvererek gülerken, yanımda oturan bir herifin de benim gibi katilin teki olduğu duygusuna kapıldım [41].

Наприклад, цього вечора за Есір-базаром я зігрівався гарячою кавою, сміявся разом з усіма, дивлячись на малюнок пса, заслуховувався собачими теревеннями. Й тут піймав себе на відчутті, що чоловігя, який сидить поруч, теж убивця, як і я [24].

Akıllı ve hoş yeğenini hem seven hem kıskanan, kızını ona verdiği için pişmanlık duyan Şah Tahmasp bu harika kitabı işitince haset etti ve öfkeyle yeğenini Meşhed valiliğinden Kain şehrine, sonra yine bir öfkeyle daha küçük Sebzar şehrine sürdü. Meşhed'deki hattatlar ve nakkaşlar da böylece başka şehirlere, başka memleketlere, başka sultanların, şehzadelerin nakkaşhanelerine dağıldılar [41].

Коли довідався про розкішну книгу, то його почали роздирати ревності. Шах у гніві прогнав небожа з Мешхеда до Казвіна, а потім — і до зовсім крихітного містечка Себзівара. Мешхедські ж каліграфи й художники розбрелися по інших містах, інших краях, по цехах інших султанів та принців [24].

Frenk usullerince resmedilseydim beni sahici bir ağaç sanan İstanbul'un bütün köpekleri üzerime işer diye korktuğumdan değil. Ben bir ağacın kendisi değil, manası olmak istiyorum [41].

Й не тому, що боюся, аби всі стамбульські пси мочилися на мене, вважаючи за живе, а тому, що хочу бути не просто деревом, а зображенням, яке має сенс [24].

Evimize girip çıkan, bizim hakkımızda anlatılanları işiten, uzaktan da olsa onun varlığından haberdar her genç erkek gibi Kara da tabii ki tek ve güzel kızım Şeküre'ye âşık olmuştu [41].

Я мав єдину, ні з ким не зрівняну вродою дочку Шекюре. Як і всі ті молодики, які бачили її в нашому домі, чули про неї від інших чи навіть дізнавалися про її красу за сто миль звідси, Кара теж утратив голову від Шекюре [24].

Gece vakti bir ara evlilik düşlerine kaptırdım kendimi [41].

Ніч. Мене на час полонили марева подружнього життя [24].

Sanatında ustalaşa ustalaşa körleşen ve bir yaştan sonra yarı evliya yarı bunak hayatı süren ve bitip tükenmez efsaneleri anlatılan eski Acem üstatları gibi davranıyordu, ama cin gibi gözlerinden Eniştemden şiddetle nefret ettiğini, benden şüphelendiğini görebildim hemen [41].

Своєю поведінкою він нагадував старих перських майстрів, котрі осліпли від невпинної праці, на схилі літ перетворилися в напівсвятих, у напівбожевільних і розповідали нескінченні байки. Проте в його очах джина я відразу помітив чорну зненависть до Еніште й недовіру до мене [24].

Dolabın içinde bir delik vardır, oradan dedemin nakış odası, onun kapısı açıksa sofa, sonra sofanın öbür tarafında dedemin yattığı odanın içi gözüktür, tabii onun da kapısı açıksa [41].

У стінній шафі була шпарина, крізь яку видно майстерню. А якщо відкрити двері майстерні, то можна побачити й передпокій та кімнату, де спить дідуньо [24].

Таким чином, членування речень виступає поширеним прийомом перекладу у тексті, який ми аналізували. Найбільш часто зустрічається членування складного багатокomпонентного речення на одиниці більш

простої структури, що викликано характерними особливостями мов оригіналу та перекладу.

2.4. Об'єднання речень

Об'єднання речень – це спосіб перекладу, при якому синтаксична структура в оригіналі змінюється шляхом з'єднання двох простих речень в одне складне. В окремих випадках при об'єднанні речень може утворитися не складне, а просте речення. Ця трансформація – протилежна у порівнянні з членуванням речень. Так, об'єднання речень можна проілюстровати наступними прикладами:

Yine de ona Arap çöllerinde karın, burada olduğu gibi yalnızca Ayasofya Camii'ne değil, hatıralara da yağdığım anlattım. Tiflis kalesine kar yağdığı zaman çamaşır yıkayan kadınların çiçek renginde şarkılar söylediğini, çocukların da yastıklarının altında yaz için dondurma sakladıklarını hikâye ettim [41].

Незважаючи на це я розповів йому, що в аравійських пустелях сніг падає не тільки як у нас на Айя-Софію, а й на спомини, що коли він сипле на Тифліську фортецю, то жінки, перучи білизну, виводять пісні про квіти, а діти ховають під подушками морозиво собі на літо [24].

İkimiz birden kalktık ayağa. O zaman göze göze geldik [41].

Ми обидва раптом підвелися і зустрілися поглядами [24].

Sonra bir ağacın altında oturup kitap okudum biraz. Uyumuşum [41].

Потім я трохи посидів під деревом, почитав книжку і мимохіть заснув [24].

Pencere kapalıydı. Camı, su çizikleri içinde [41].

Вікно зачинене; шибу розписала вода [24].

Merdivenlerden ineseğime gerisin geri döndüm. Hayriye'nin geceleri uyuduğu gömme dolaplı odadan bir tıkırtı geliyordu, oraya girdim [41].

Щоб зійти сходами вниз, доводилось повернутися назад до передпокою, але з кімнати, де спала Хайріє, почувся шум, і я зайшов туди [24].

Onlara inanmanızı, sizin de inanmanızı istiyorum, anladınız mı, yoksa hiç anlatmayacağım [41].

Я хочу, щоб ви їм вірили. Зрозуміли? А то більше нічого не розповім [24].

Canı sıkılıyordu. Açıkmişti [41].

Серце стискалося, дошкуляв голод [24].

İçeri odaya gittim, mor gömleği çıkardım. Her giydiğim soluk yeşili geçirdim üzerime [41].

Я пішла в іншу кімнату й змінила фіолетову сорочку на полинялу зелену, яку ношу щодня [24].

Bir şeyi aklımdan bile geçirirsem her şeyi anlarsınız. Bu da aranızda bir hayalet gibi gezinen adsız, hüviyetsiz bir katil olmaktan çıkarır da beni, yakayı ele vermiş, yüzü belirgin, kafası vurulacak sıradan bir suçlu durumuna düşürür [41].

... і ви розумієте все, про що йдеться, навіть коли щось замовчую. Але ж через це я перестану бути убивцею-привидом без імені, безликим, який блукає поміж вас, скину свою маску й стану звичайним злочинцем, що може вдарити каменякою ззаду по голові [24].

Gelmiş olmama teşekkür etti. Konuşmağa başladı [41].

Подякував, що я прийшов, і почав ромову [24].

“Bir nakkaşım vardı,” dedim. “Padişahımın bu gizli kitabı için, öteki nakkaşlar gibi, gizlice bana gelir, sabahlara kadar çalışırdık [41].

— Один з моїх художників, як і інші, таємно приходив до мене розписувати книгу, ми працювали до ранку [24].

Gözyaşlarım dindi. Burnumu sildim [41].

Сльози перестали литись, я втерся [24].

Doğru. Şimdi yanımda ne başka narin ağaçlar, ne yedi yapraklı bozkır otları, ne kimi zaman Şeytan'a ve insana benzeyen lüle lüle karanlık kayalar, ne de gökte kıvrım kıvrım Çin bulutları var. Bir yer, bir gök, bir ben, bir de ufuk çizgisi [41].

Справді, зараз поруч зі мною немає ані інших гранатових дерев, ані семилистої степової трави, ані крутих чорних скель, іноді схожих то на

шайтана, то на людину, ані кучерявих китайських хмаринок — тільки земля, небо, я та горизонт [24].

Таким чином, ми можемо дійти висновку, що об'єднання речень є не дуже поширеним методом у перекладі турецького художнього тексту. Унікаючи даних трансформацій при інтерпретації того чи іншого тексту, перекладач уникає надання реченням смислового перенавантаження, що надає змогу реципієнту простіше сприймати задум автора.

2.5. Перестановка

Перестановка, як різновид перекладацького перетворення – це заміна положення мовних елементів в тексті перекладу в порівнянні з текстом оригіналу. Елементи, що можуть піддаватися прийому перестановки: слова, словосполучення, частини складного речення, самостійні речення.

Найпоширенішим видом перестановки є заміна порядку слів і словосполучень в реченні:

Hüsrev ile Şirin'i birbirlerine âşık etmeye niyetlidir Şapur [41].

Шапур прагне воз'єднати серця Хосрова та Ширін [24].

“Anne sen ne yapıyorsun burada?” [41].

— Мамо, що ти тут робиш? [24].

Yalnızca aptallar masumdur [41].

Невинні тільки дурні [24].

“Oturmuşlardı. Boyalarla değil ama. Dedem anlatıyordu, öbürü dinliyordu.” [41].

– Вони не малюють. Сидять собі. Дідуньо щось розказує, а той слухає [24].

“Neredeydin sen?” [41].

– Де ти був? [24].

Kolumda herhangi bir ağırlık duymuyorum artık [41].

Я уже зовсім не відчуває важкості в руці [24].

“Atlastan bir kıvılcık?” [41].

– А червоний атласний кушак? [24].

Bir ağacın ardından bakıyordun bana [41].

Той приглядався до мене з-за дерева [24].

Uzun boylu, ince ve biraz da korkutucuysun bu Kara [41].

Це був високий, вишуканий та трохи страшний Кара [24].

Gördüğümü anlayınca güldü gene [41].

Здогадавшись, що я дивлюся на нього, він знову зареготав [24].

Oradan size sesleniyor olmam bunun kanıtı [41].

Доказом є мій голос звідси [24].

Onca öfke duyduğum katilim kim, hiç beklenmedik bir şekilde beni niye öldürdü [41]?

Хто мій душогуб, до кого проймаюся гнівом, чому несподівано він убив мене [24]?

Перестановки, як вид перекладацької трансформації, зустрічаються дуже часто і часто вони супроводжуються іншими видами перекладацьких трансформацій.

Висновок до розділу 2

Отже, ми продемонстрували класифікацію граматичних трансформацій та їх використання при перекладі турецького художнього тексту на українську мову.

Завдяки вище наведеним прикладам, які були взяті з роману Орхана Памука “Мене називають Червоний”, ми можемо бачити, що Олесь Кульчинський не лише досконало володіє турецькою мовою, але й філігранно володіє грою слів, як і сам автор, має почуття мовної форми та здатен передати художній образ так, як було задумано.

При перекладі турецького тексту на українську мову не зберігається той порядок слів, який притаманний турецькій мові, оскільки присудок в турецькій мові завжди стоїть в кінці речення. Про українську мову такого сказати не можна, адже в українській порядок слів більш вільний. Тим не менше, через ці розбіжності в турецькій та українській мовах, нам не уникнути використання граматичних трансформацій (так само як і лексичних) при перекладі.

ВИСНОВОК

Наша робота була присвячена темі функціональних особливостей граматичних трансформацій при перекладі турецьких художніх текстів на українську. Окреслена нами мета у вступі була повністю реалізована в ході дослідження, відповідно до поставлених завдань, що сприяло аналізу граматичних трансформацій, які використовуються при перекладі турецького художнього тексту. Таким чином практична частина нашого дослідження обґрунтовує та підтверджує надзвичайно широкий обсяг граматичних трансформацій при перекладі художнього тексту.

На початку нашої дослідницької роботи ми ставили за мету дослідження граматичних перекладацьких трансформацій, використаних при перекладі художнього тексту.

У ході нашого дослідження ми дізнались, що адекватний переклад орієнтується на переклад, який співпадає з оригіналом по цілісності передачі і по відборі прийомів перекладу. Лише добре озброєний лінгвістично, історично та культурно перекладач може задовільно виконати переклад, який полягає в передачі значимості тексту, психологічної виразності і словесно-структурного задуму оригіналу. Також ми розглянули поняття еквівалентності та дійшли висновку, що в нашому дослідженні під еквівалентністю ми мали на увазі спільність текстів на одному і більше рівнях, в той час як під адекватністю – метафізичну рису перекладу, яка відзначає, що переклад здійснює комунікативні особливості оригіналу.

Розгляд літератури з теорії перекладу надає змогу підсумувати існуючі погляди науковців на природу перекладацьких трансформацій. На погляд сучасного перекладознавства, перекладацькі перетворення становлять собою трансформації, що застосовуються для переходу від мовних одиниць оригіналу до мовних одиниць перекладу, тобто являються міжмовними перетвореннями. Перекладацькі трансформації впливають, наприклад, як на форму, так і на зміст мовних одиниць, у наслідок чого це можна назвати перетвореннями формально-семантичного характеру.

Нами були розглянуті ключові класифікації видів перекладацьких трансформацій, до того ж їх аналіз продемонстрував головні розбіжності в принципах систематизацій перекладацьких трансформацій різноманітними вченими-лінгвістами. Крім цього, схожими в різних систематизаціях виступають різновиди перекладацьких перетворень, що спостерігаються в різних прийомах перекладу.

У другому розділі нашої роботи були розглянуті основні перекладацькі прийоми, що входять в групу граматичних перекладацьких трансформацій. Розгляд різних видів граматичних перекладацьких трансформацій на матеріалі роману Орхана Памука “Мене називають Червоний” у перекладі Олеся Кульчинського продемонстрував, що їх використання є необхідним засобом досягнення адекватності перекладу і викликано специфічними рисами мови оригіналу і мови перекладу на морфологічному і синтаксичному рівнях. Різні види граматичних перекладацьких трансформацій об'єднує їх спрямованість на максимально точну передачу семантики, прагматики та стилістики оригінального тексту. Оскільки при міжмовному перетворенні семантичні втрати є неминучими, перекладач зобов'язаний звести їх до мінімуму за допомогою максимально ефективного використання перекладацьких трансформацій, тобто певних прийомів перекладу, спрямованих на досягнення еквівалентності.

У зв'язку з вище сказаним, перекладачеві кинуто виклик і саме він має володіти професіоналізмом, щоб передати неповторний стиль творця. У кожного автора свій стиль написання і зіставляючи їх, можливо впізнати його неповторний стиль, а прочитавши різні витвори, можна впізнати почерк певного автора. Тому збереження індивідуального стилю та здатність викликає у читача перекладу ті самі почуття, які які викликає у читача оригіналу, і є головним завданням перекладача.

ÖZET

Çalışmamızda Türkçe edebi metinlerin Ukraynaca'ya çevrilmesinde gramer dönüşümlerinin kullanılmasının işlevsel özellikleri açıkladık. Girişimizde ana hatlarıyla belirtilen amaç, çalışma sırasında, Türkçe edebi metnin çevirisinde kullanılan gramer dönüşümlerinin analizine katkı sağlayan görevler doğrultusunda tam olarak gerçekleştirildi. Bu nedenle, çalışmamızın pratik kısmı, edebi bir metnin çevirisinde son derece geniş yelpazedeki gramer dönüşümlerini doğruluyor ve doğruluyor.

Araştırma çalışmamızın başlangıcında, bir edebi metnin çevirisinde kullanılan gramatik çeviri dönüşümlerini incelemeyi hedefledik.

Araştırmamız sırasında, yeterli bir çevirinin, aktarımın eksiksizliği ve çeviri yöntemlerinin seçimi açısından aslına karşılık gelen bir çeviri olarak tanımlandığını öğrendik. Orijinalin anlamsal içeriğini, duygusal ifadesini ve sözel-yapısal tasarımını aktarmayı içeren bir çeviriyi yalnızca iyi silahlanmış bir dilbilimci, tarihsel ve kültürel olarak çevirmen tatmin edici bir şekilde gerçekleştirebilir. Eşdeğerlik kavramını da dikkate aldık ve çalışmamızda eşdeğerliğin bir veya daha fazla düzeydeki metinlerin ortaklığı olarak anlaşılacağı, yeterliliğin ise çevirinin orijinalin iletişimsel özelliklerine sahip olduğunu gösteren bir çevirinin genel bir özelliği olduğu sonucuna vardık.

Çeviri teorisine ilişkin literatürün analizi, bilim adamlarının çeviri dönüşümlerinin özü hakkındaki mevcut görüşlerini genelleştirmeye izin veriyor. Modern çeviri çalışmaları açısından çeviri dönüşümleri, orijinalin dil birimlerinden çevirinin dil birimlerine geçmek için kullanılan dönüşümlerdir, yani diller arası dönüşümlerdir. Çeviri dönüşümleri, dil birimlerinin hem biçimini hem de içeriğini etkiler, bu nedenle bunlar biçimsel-anlamsal nitelikteki dönüşümlerdir.

Çeviri dönüşümlerinin ana sınıflandırmalarını dikkate aldık ve bunların analizleri, farklı bilim adamları tarafından çeviri dönüşümlerinin sınıflandırılması ilkelerinde önemli farklılıklar gösterdi. Aynı zamanda, farklı çeviri yöntemlerinde ifade edilen çeviri dönüşümlerinin türleri farklı sınıflandırmalarda benzerdir.

Çalışmamızın ikinci bölümünde dilbilgisel çeviri dönüşümleri grubunda yer alan ana çeviri teknikleri ele alındı. Orhan Pamuk'un Oles Kulchynsky tarafından çevrilen "Benim adım Kırmızı" adlı romanının materyalindeki farklı gramer çeviri dönüşümlerinin dikkate alınması, bunların kullanımının çeviri yeterliliğini sağlamak için gerekli bir araç olduğunu ve morfolojik ve sözdizimsel düzeylerde orijinal dil ve çeviri dilinin belirli özelliklerinden kaynaklandığını gösterdi. Farklı dilbilgisel çeviri dönüşümleri, orijinal metnin anlambilim, pragmatik ve stilistiklerinin en doğru aktarımına odaklanarak birleştiriliyor. Dillerarası dönüşümde anlamsal kayıplar kaçınılmaz olduğundan, çevirmen bunları en etkili çeviri dönüşümleri, yani denkliği sağlamayı amaçlayan belirli çeviri teknikleri kullanarak en aza indirmekle yükümlüdür.

Yukarıdakilerden dolayı, çevirmen bir zorlukla karşı karşıyadır ve yazarın tüm kimliğini aktaracak becerilere sahip olması gereken kişidir. Her yazarın kendi yazı stili vardır ve belirli bir dönemde yazdığı bunları karşılaştırır, orijinal stilini öğrenebilir ve farklı eserleri okuduktan sonra belirli bir yazarın kalemını tanıyabilirsiniz. Bu nedenle, bireysel üslubun korunması ve okuyucunun orijinali okuyucusunda uyandıran aynı duyguları tercümenin okuyucuda uyandırabilme yeteneği ve tercümanın asıl görevidir.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Алексеева І.С. Введення в перекладознавство. Москва: Академія, 2004. 352 с.
2. Алиева С. Н. Фонетические особенности турецкого языка в сравнении с другими тюркскими языками. [Электронный ресурс]: Университетские чтения, Материалы научно-методических чтений ПГЛУ, часть VII, Пятигорск, 2012. Режим доступа: http://www.pglu.ru/lib/publications/University_Reading/2012/VII/uch_2012_VII_00022.pdf
3. Бархударов Л.С. Язык и перевод: Вопросы общей и частной теории перевода. Москва: Международные отношения, 1975. 240 с.
4. Брандес М.П., Провоторов В.И. Предпереводческий анализ текста. Москва: ТЕЗАУРУС, 2003. 224 с.
5. Ванников Ю.В. Проблемы адекватности перевода. Типы адекватности, виды перевода и переводческой деятельности. Москва: Наука, 1988. 34 – 39 с.
6. Виноградов В.С. Лексические вопросы перевода художественной прозы. Москва: Изд-во Московского университета, 1978. 174 с.
7. Влахов С., Флорин С. Непереводимое в переводе. Москва: Международные отношения, 1980. 341с.
8. Гак В.Г., Львин Ю.И. Курс перевода: Французский язык. Москва: Международные отношения, 1970. 396 с.
9. Гак В.Г. Языковые преобразования. Москва: Языки русской культуры, 1998. 768 с.
10. Гарбовский Н.К. Теория перевода. Москва: Москва, 2004. 544 с.
11. Горбачевский А.А. Оригинал и его отражение в переводе. Москва: Околица, 2001. 202 с.
12. Казакова, Т. А. Практические основы перевода. Санкт-Петербург: Союз, 2002. 320 с.
13. Комиссаров В. Н. Общая теория перевода. Москва: “ЧеРо”, совместно с “Юрайт”, 2000. 136 с.

14. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение. Москва: ЭТС, 2004. 424 с.
15. Комиссаров В.Н. Теория перевода (лингвистические аспекты). Москва: Высшая школа, 1990. 253 с.
16. Кузнецов П. И. Учебник турецкого языка. Начальный курс. Москва: Муравей, 2004. 400 с.
17. Латышев Л.К. Взгляд на современный перевод через призму его. Перевод и переводческая компетенция. Москва: РОСИ, 2003. 9 – 25 с.
18. Латышев Л.К. Технология перевода (2-е вид). Москва: Академия, 2005. 320 с.
19. Левитская Т.Р., Фитерман А.М. Проблемы перевода. Москва: Международные отношения, 1976. 208 с.
20. Львовская З.Д. Теоретические проблемы перевода. Москва: Высшая школа, 1985. 232 с.
21. Миньяр-Белоручев Р.К. Общая теория перевода и устный перевод. Москва: 1980.
22. Миньяр-Белоручев Р.К. Теория и методы перевода. Москва: Московский лицей, 1996. 208 с.
23. Михайлова Є.В. Функціональні ознаки прикметника сучасної турецької мови. Київ: ВПЦ “Київський університет”, 2012. 114-120 с.
24. Орхан Памук. Мене називають Червоний. Київ: Фоліо, 2012. 638 с.
Режим доступу: <https://coollib.net/b/174609/read>
25. Попович, А. Проблемы художественного перевода. Москва: Высшая школа, 1980. 198 с.
26. Рецкер Я.И. Теория перевода и переводческая практика. Очерки лингвистической теории перевода. Дополнения и комментарии Ермоловича. Москва: “Р. Валент”, 2010. 244с.
27. Сдобников В.В. Теория перевода. Москва: АСТ Восток-Запад, 2006.
28. Солодуб Ю.П. Теория и практика художественного перевода. Москва: Академия, 2005. 304 с.

29. Федоров А.В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы). Москва: Филология три, 2002. 415 с.
30. Холодович А.А. Проблемы грамматической теории. Ленинград, 1979
31. Швейцер А.Д. Теория перевода (статус, проблемы, аспекты). Москва: Наука, 1988. 215 с.
32. Якобсон Р. Тексты, документы, исследования. Москва: РГГУ, 1999. 103 с.
33. Bassnett-McGuire, S. Translation studies. London & New York: Methuen, 1980. 178 p.
34. Brislin, R. W. Translation: application and research. New York: Gardner Press Inc., 1976. 228 p.
35. Bruce J., Rutter J. Understanding digital games. London: Cambridge University Press, 2016. 223 – 240 p. Режим доступа: <http://dictionary.cambridge.org/ru/>
36. Catford, J.C. A linguistic theory of translation. London: Oxford University Press., 1984. 259 p.
37. Köller W. Die Einführung in die Übersetzungswissenschaft. Heidelberg: Wiesbaden, 1979. 343 p.
38. Newmark, P. About Translation: Multilingual Matters. Clevedon, Philadelphia, Adelaide: Multilingual Matters Ltd., 1991. 342 p.
39. Nida, E. A. Language, structure, and translation: essays by Nida. Stanford: Stanford University Press., 1975. 218 p.
40. Nida Eugene A. Towards a science of translating. Leiden: Brill, 1964, 331p.
41. Orhan Pamuk. Benim adım Kırmızı. İstanbul:Yapı Kredi Yayınları, 2013. 552 s. Режим доступа: <https://ekitapstore.files.wordpress.com/2019/01/orhan-pamuk-benim-adim-kirmizi.pdf>+
42. Savory Th. Threat of Translation. London, 1957. 120 p.
43. Vinay J.P. Technical methods of translation. Москва: 1978. – С. 157-167.